

TÜRKİYE'DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNE SAĞLANAN TEŞVİKLER ve DEĞERLENDİRİLMESİ

INCENTIVES PROVIDED FOR ORGANISED INDUSTRIAL
ZONES IN TURKEY AND THEIR ASSESSMENT

Mine Nur BOZDOĞAN*

Melike Rana DAYIOĞLU**

ÖZ

Sanayi bölgeleri, özellikle Sanayi Devriminin getirdiği yenilikler ve gelişmeler ile birlikte önem kazanmış ve organize sanayi bölgeleri, planlı sanayileşmenin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan, hem sanayinin gelişimini hızlandırması, istihdam sağlaması, nitelikli işgücünü artırması, uluslararası rekabet gücünü ve ihracatı yükseltmesi gibi yönleriyle hem de çevre ve kentleşme sorunlarını önleme gibi fonksiyonları çerçevesinde önemli bir kalkınma ve planlama aracı olması dolayısıyla organize sanayi bölgelerine yönelik olarak çeşitli teşvik ve destekler sağlanmıştır. Çalışmada, öncelikle organize sanayi bölgeleri teorik boyutta ele alınmış; Türkiye'deki gelişimi ortaya konulmuş; teşvik ve vergi mevzuatı çerçevesinde Türkiye'de organize sanayi bölgelerine sağlanan destekler, sanayinin geliştirilmesi ve üretimin desteklenmesi amacıyla

ABSTRACT

Industrial zones which have gained importance with the innovations and developments brought by the Industrial Revolution, have arisen as a part of planned industrialisation. In this respect, various incentives have been provided for the these industrial zones due to the fact that they accelerate industrial growth, create jobs, increase qualified workforce, international competition and volume of export, and are important means of prevention of environment and urbanisation problems. First of all, the theoretical dimension of the subject has been explored; then the history of the development in Turkey has been summarised; lastly, the incentives provided in incentive and tax legislations, recent significant changes have been scrutinised and thoroughly assessed. Furthermore, the study discusses the potential

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü

** Arş. Gör., Gazi Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü

M.G.T.: 14.09.2017 / M.K.T.: 16.10.2017

yapılan son yasal düzenlemeler de dikkate alınarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, organize sanayi bölgelerine sağlanan teşvik ve desteklerin, bu bölgelerin gelişiminde ne derece etkili olduğu irdelenmiş, gerek organize sanayi bölgeleri gerekse teşvikler açısından ne gibi sorunlarla karşı karşıya kalındığı da çalışma kapsamına dahil edilerek sorunlara ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sanayi Bölgeleri, Organize Sanayi Bölgesi, Vergisel Teşvik ve Destekler.

effects of incentives on the development of organised industrial zones; the study also analyses the questions faced in the practice of incentives.

Keywords: Industrial zones, organised industrial zone, tax incentive

1- GİRİŞ

16 ve 17. yüzyıldaki demografik değişimler ve tarımsal nüfusun büyük kentlere göçü kentlerde sanayileşme için gerekli işgücünü oluşturmuş, yaşanan sanayileşme hareketiyle birlikte bir taraftan küçük işletmelerin sayısı artış gösterirken, diğer taraftan farklı sektörlerde kurulan yeni fabrikalarla yeni sanayi merkezleri oluşmaya başlamıştır. 18. yüzyılın ortalarında Sanayi Devrimi ile birlikte yeni buluşların üretimi artırması, toprağın kullanım alanlarının değişmesi ve makineleşmenin önem kazanması gibi gelişmeler de sanayi sektörünün önemini ön plana çıkarmıştır. Dünyada ilk sanayi bölgelerinin kuruluşu bu döneme rastlamakta olup o dönemden günümüze birçok ülkede sanayi bölgeleri kurulmuştur.

Sanayi bölgeleri ayrımı; organize sanayi bölgeleri (OSB) ve diğer sanayi bölgeleri şeklinde yapılabilecek olursa bir tarafta OSB'ler yer alırken, ikinci gruba küçük sanayi siteleri, endüstri bölgeleri, teknoloji geliştirme bölgeleri, serbest bölgeler, teknoloji geliştirme merkezleri ve iş geliştirme merkezleri girmektedir. Sanayi bölgeleri; sanayileşmenin gelişiminin sağlanması, bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması, istihdamın artırılması, işsizliğin azaltılması, küçük işletmelerin desteklenmesi, kaynakların rasyonel kullanılması, çevre ve kentleşme sorunlarının önlenmesi yönünde birçok yarar sağlamaktadır.

Çalışmanın konusu, OSB'ler ve OSB'lere sağlanan teşviklerin incelenmesi ve değerlendirilmesi olduğu için öncelikle teorik boyutta OSB'lerin temel bazı özellikleri üzerinde durulacak, daha sonra Türkiye'de OSB'lerin gelişimi ortaya konularak OSB'ler özelinde uygulanan teşvikler, teşvik ve vergi mevzuatında¹ sanayinin geliştirilmesi ve üretimin desteklenmesi amacıyla yapılan son değişiklikler de dikkate alınarak incelenecektir. Çalışmanın son kısmında ise uygulamalar, sorunlu yönleri de ortaya konularak çözüm önerileriyle birlikte çeşitli açılardan değerlendirilecektir.

2- ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN TANIMI, ÖZELLİKLERİ ve AMAÇLARI

OSB uygulamaları, Avrupa'da Sanayi Devriminin ardından yaşanan seri ve yoğun üretim döneminde planlı bir şekilde sanayileşmek için gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler tarafından uygulanan

¹ KOSGEB gibi kurumlar tarafından sağlanan çeşitli desteklerin ayrı bir inceleme konusu oluşturması itibariyle çalışma, teşvik ve vergi mevzuatı çerçevesinde OSB'lere sağlanan teşvik ve desteklerle sınırlandırılmıştır.

bir politika aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.² Nitekim, Sanayi Devrimi'nin yarattığı sosyal ve ekonomik devrim ve gelişim, kentlerin dışında mekan arayışını hızlandırmış, bu arayış hızla sanayileşen Batı Avrupa ve ABD'de 19. yüzyılın sonlarında yeni politika ve uygulamaların getirilmesini zorunlu kılmış ve sanayinin gelişmesi ile ortaya çıkan yeni alan ve mekan talepleri ihtiyacı ise OSB'lerin oluşturulması ile karşılanmıştır.³

2.1- Organize Sanayi Bölgelerinin Tanımı ve Özellikleri

OSB'lerle ilgili olarak günümüze kadar birçok kişi/kurum tarafından birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımlardan birine göre OSB'ler; bireysel sanayi işletmelerinin, elverişli bir plan doğrultusunda geliştirilmesi için altyapı ve hizmet tesislerinin tamamlanarak belirli standartlarla işletilmek üzere organize edilmiş sanayi bölgeleridir.⁴

Başka bir tanıma göre ise bu bölgeler; ağır sanayi kompleksleri dışında, küçük ve orta ölçekli imalat sanayi türlerinin, belirli bir plan dahilinde yerleştirilmeleri ve geliştirilmeleri için sınırları tasdikli çıplak arazi parçalarının gerekli altyapı hizmetleriyle ve ihtiyaca göre tayin edilecek sosyal kurumlarla donatıldıktan sonra, planlı bir şekilde ve belirli standartlar çerçevesinde sanayi için tesis edilebilir ve işletilebilir hale getirilerek organize edilmiş sanayi bölgeleridir.⁵ Diğer bir ifadeyle OSB'ler; altyapı olanaklarını birlikte kullanan, küçük ve orta büyüklükteki sanayi kuruluşlarının üretim yaptığı, bunun yanında müteşebbislerin yararlanabileceği sosyal kurumlar gibi birçok olanağı bünyesinde barındıran yerlerdir.⁶

4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanununun 3. maddesinde ifade edildiği üzere ise OSB'ler; sanayinin uygun görülen alanlarda yapılmasını sağlamak, çarpık sanayileşme ve çevre sorunlarını önlemek, kentleşmeyi yönlendirmek, kaynakları rasyonel kullanmak, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, sanayi türlerinin belirli bir plan dahilinde yerleştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla; sınırları tasdik edilmiş arazi parçalarının imar planlarındaki oranlar dahilinde gerekli idari, sosyal ve teknik altyapı alanları ile küçük imalat ve tamirat, ticaret, eğitim ve sağlık alanları, teknoloji geliştirme bölgeleri ile donatılıp planlı bir şekilde ve belirli sistemler dahilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan ve bu kanun hükümlerine göre işletilen mal ve hizmet üretim bölgelerini ifade etmektedir.

Bu tanımlara göre OSB'lerin oluşumunda aşağıda belirtilen beş temel unsur ortaya çıkmaktadır:⁷

- OSB'lerdeki sanayi kuruluşları büyük ölçekli ve ağır sanayi kuruluşu olmamalıdır.
- OSB içerisindeki işletmeler arasında bir ilişki ve işbirliği olmalıdır.
- Sanayi kuruluşları bir plan doğrultusunda sanayi bölgesine yerleşmelidir.
- Sanayi kuruluşları altyapı hizmetlerinden hep birlikte yararlanmalıdır.
- Sanayilerin standart fabrika binaları içerisine yerleşmiş olmaları gerekmektedir.

² Mehmet Cansız, Türkiye'de Organize Sanayi Bölgeleri Politikaları ve Uygulamaları, Korza Basım, Ankara 2010, s. 29.

³ Yavuz Bayülken, Cahit Kütükoğlu, Organize Sanayi Bölgeleri Küçük Sanayi Siteleri Teknoparklar, Türkiye Makine Mühendisleri Odası Yayını, Ankara 2012, s. 1-2.

⁴ Esen Onat, Organize Sanayi Bölgeleri, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayını, Ankara 1969, s. 15.

⁵ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (STB) Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü, Organize Sanayi Bölgeleri İle İlgili Mevzuat, Afşar Matbaacılık, Ankara 1998, s. 2.

⁶ Yunus Emre Özer, Organize Sanayi Bölgeleri ve Kentsel Gelişmeye Etkileri (Manisa Organize Sanayi Bölgesi Örneği), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yüksek lisans tezi), İzmir 2002, s. 20.

⁷ Hakkı Hakan Hozikligil, Bölgeler Arası Dengesizliği Gidermede Organize Sanayi Bölgeleri ve Elazığ Örneği, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yüksek lisans tezi), Ankara 2007, s. 34.

OSB'lerin genel özellikleri ise aşağıda tüm yönleriyle sıralanmaktadır:⁸

- OSB içerisinde faaliyet gösterecek sanayi için gereken altyapı gibi hizmetler tamamlanmıştır. Sanayi kuruluşları; elektrik, su, ulaştırma gibi hizmetlerden birlikte yararlanabilmektedir.
- Bölgedeki tüm sanayi kuruluşlarının bakım ve onarım işlerinde kullanacağı makine ve teçhizat ortaklaşa kullanıma sunulmaktadır.
- Banka gibi kurumlar işletmelere hizmet vermek için OSB'lerin içinde bulunmaktadır.
- Bölgede, değişmesi muhtemel farklı ihtiyaçları karşılayan bütün olanaklar ve hizmetler sağlanmaktadır.
- Bölgenin ulaşım sistemi, ana ulaşım sistemine bağlanmaktadır.
- Sanayi kuruluşları küçük ve orta büyüklüktedir. Ağır sanayi kuruluşlarının kurulumu farklı şekil ve usullere dayandığından bu kuruluşlar, OSB içerisinde yer almamaktadır.⁹
- OSB'ler planlı bir yerde yerleşmekte olup OSB'lerde sanayiler belirli fabrika standartları içinde yer almaktadır.

2.2- Organize Sanayi Bölgelerinin Amaçları

Sanayi bölgeleri içinde önemli bir yer tutan OSB'ler; sanayi kuruluşlarının planlı yerleşmesinden çevre sorunlarının önlenmesine, hizmetlerin organizasyonundan planlama için gerekli koordinasyonun kurulmasına kadar birçok fonksiyona sahiptir.¹⁰ Yatırımlar için aranan özellikleri toplu biçimde barındıran ve bitişik düzendeki yapılardan oluşan OSB'ler; bir taraftan sanayi yatırımlarını ülkenin geri kalmış bölgelerine çekerek bölge seçimini etkilerken, diğer taraftan işletmelerin büyümesi ve gelişmesi için sunduğu olanaklarla bölge içindeki yer seçimini etkilemektedir.¹¹ Dolayısıyla OSB'ler etkin biçimde kullanıldığında, hem etkili bir planlama aracı hem bölgesel kalkınma aracı ve hem de kentleşme sorunlarının çözümünde etkili bir araçtır.

OSB'ler, temel olarak şu üç amaca hizmet etmektedir:¹²

- Orta ve küçük ölçekli sanayi işletmelerinin gelişimini sağlamak ve bunlara daha iyi üretim olanakları sunmak,
- Sanayi kuruluşlarını büyük şehir merkezlerinden çıkararak sanayinin uygun, planlı ve programlı yerleşimini sağlamak,
- Ekonomik açıdan farklılaşan bölgeler arasında dengeli kalkınmayı gerçekleştirmek.

OSB'lerin en temel amaçlarından biri, orta ve küçük ölçekli sanayi işletmelerini korumak ve teşvik etmektir. Örneğin, ekonomik açıdan bakıldığında şehirlerdeki arsa fiyatlarının yüksek olması yeni kurulacak olan işletmeler için kuruluş maliyetini artırdığından,¹³ OSB'ler küçük ve orta ölçekli işletmeler ve yeni girişimciler için önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bu, aynı zamanda, bölgeler arası eşitsizliğin giderilmesi amacıyla da hizmet etmektedir.

⁸ Hakkı Hakan Hozikligil, 2007, s. 40.

⁹ Yunus Emre Özer, 2002, s. 20.

¹⁰ Mine Nur Bozdoğan, Bölgesel Kalkınmanın Sağlanmasına Yönelik Vergi Özendirme Önlemlerinin Türkiye Açısından İncelenmesi ve Etkinliğinin Analizi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayını, Ankara 2008, s. 41.

¹¹ Mine Nur Bozdoğan, 2008, s. 40-41.

¹² İnci Özgüç, Türkiye'de Sanayi Altyapısında Devletin Rolü", Organize ve Sanayi Siteleri Sempozyumu, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Ankara 1996, s. 21.

¹³ Hakkı Hakan Hozikligil, 2007, s. 32.

OSB'lere yapılan yatırımlar; sanayi kuruluşlarının yalnızca belli büyük şehirlerde veya bu şehirlerin merkezlerinde yoğunlaşmasını önleme işlevi görmekte, yatırımların ülke genelinde dengeli dağılmasını sağlamakta, şehrin planlı bir biçimde gelişmesine ve çevre kirliliğinin önlenmesine de katkı sağlamaktadır.

OSB'lerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, bölgesel kalkınmanın sağlanması ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması açısından da önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. OSB'lerin bölgesel kalkınmaya etkisi şu üç önemli kanal aracılığıyla olmaktadır:¹⁴

- OSB'lerin kuruluşundaki asıl amaç olan sanayileşmenin yol açtığı olumsuz etkilerin üstesinden gelinmesi, çevreye duyarlı düzenli kentleşmenin sağlanması,
- Üretim faaliyetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesi için gerekli olan çok sayıdaki kamu hizmetinin girişimcilere ulaştırılabilmesi (İmarı ve altyapı bağlantıları tamamlanmış arsaya erişim, izin ve ruhsatların verilmesi, altyapı hizmetlerinin nitelikli ve ucuz olarak sağlanması bu işlemin unsurları arasındadır),
- Benzer faaliyetlerde bulunan firmaların aynı coğrafi yerleşke içinde bulunması sonucu birbirleri üzerinde olumlu etki yaratmaları. (Kümelenme yaklaşımıyla açıklanacak bu etki sonucu firmalar hem birbirleri arasındaki işlem maliyetlerini düşürerek hem de sinerji yaratarak bir arada olmak suretiyle verimliliklerini artırmaktadır.)

Bölgesel rekabet gücüne etki eden araçlar; kurumsal, ekonomik, kültürel ve sosyal araçlar olarak sınıflandırılmakta olup OSB'ler ekonomik araçlar arasında yer almakta ve bu araçlar arasında en önemli katkı OSB'ler tarafından sağlanmaktadır.¹⁵ Buna göre OSB'ler; her geçen gün artan sayıları ve üretim kapasitesiyle bölgesel istihdam ve iş yaratma gücünü artırmakta, sağlanan teşvik ve destek uygulamalarıyla firmaların üretim maliyetlerini düşürerek rekabet gücünü yükseltmekte, bölgeye yatırımları çekerek bölgenin çekiciliğini artırmakta ve tüm bu araçların varlığı ve gelişimiyle kalkınmaya içsel ve dışsal destek sağlamaktadır.

3- TÜRKİYE'DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN KURULUŞ NEDENLERİ ve GELİŞİMİ

3.1- Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluş Nedenleri

Türkiye'de sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletmeler; kuruluş yeri seçimi, altyapı tesislerinin kurulması, personel bulunması gibi yönlerden pek çok sorun ile karşı karşıya kaldığından ülkemizde ilk etapta plansız sanayi bölgeleri yaygınlaşmıştır. Oysa, sanayi işletmeleri için bir arada bulunmak veya faaliyet göstermek, maliyetlerin yönetimi ve düşürülmesi için önem taşımaktadır. Dolayısıyla, hem yatırım maliyetlerinin düşürülmesi hem de düzensiz sanayileşmenin önlenmesi açısından zamanla OSB'lerin önemi ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde OSB'lerin kuruluş nedenlerinden bir diğeri de, sanayide geri kalmış bölgeleri teşvik ederek sanayi yatırımlarını bu bölgelere çekmek ve ülke kalkınmasını sağlamaktır.¹⁶ Bu anlamda, bölgeler arasındaki farkların azaltılmasında OSB'ler önemli rol oynamaktadır. Örneğin, yeni kurulan

¹⁴ Esen Çağlar, Türkiye'de Yerleşme ve Rekabet Gücü: Kümelenmeye Dayalı Politikalar ve Organize Sanayi Bölgeleri, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı), Ankara 7-8 Eylül 2006, s. 312.

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2008, s. 43.

¹⁶ Hakkı Hakan Hozikligil, 2007, s. 43.

OSB'lerde o bölgenin halkına sağlanacak iş olanaklarıyla kişi başına düşen gelirden artış sağlanabilmektedir.¹⁷

Sanayileşme ile kentleşme arasındaki ilişki de ülkemizde OSB'lerin önemini artırmaktadır. Şöyle ki; sözkonusu bölgeler, kentleşmeye planlama açısından büyük katkılar sağlamaktadır. Sanayi faaliyetlerinin sanayi bölgelerinde toplanmasıyla birlikte, kent içinde düşük maliyetli, ama sosyal faydası yüksek eğitim, sağlık ve eğlence gibi faaliyetler daha fazla gerçekleştirilmekte ve hava, su kirliliği gibi sanayinin olumsuz etkileri de kentlerden uzak tutulmuş olmaktadır.¹⁸

3.2- Organize Sanayi Bölgelerinin Gelişimi

Türkiye'de organize sanayi bölgelerinin kuruluşu kalkınma planlarından daha önceye rastlamakla birlikte, söz konusu bölgelerle ilgili düzenlemeler kalkınma planlarıyla birlikte kurumsallaşmış ve sanayileşme, bölgesel kalkınma ve kentleşme olgularıyla birlikte ele alınmıştır.¹⁹ Türkiye'de sanayinin geliştirilmesi amacıyla uygulamaya konulan OSB uygulamalarına; ilk kez 1962 yılında Bursa'da, Dünya Bankasından alınan kredi ile bir OSB kurulmasıyla başlanmıştır. Bursa Organize Sanayi Bölgesinde görülen olumlu gelişmeler sonucunda 1964 yılından itibaren Manisa, Konya, Bartın ve Ankara Organize Sanayi Bölgeleri'nin planlaması yapılmıştır.

Bunun için, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı²⁰ bünyesinde bir fon oluşturulmuş, devlet bütçesinden bu fona kaynak aktarılmış ve bu fondan OSB'ler kredilendirilerek yapımlarına başlanmıştır.²¹ O dönemde Bakanlar Kurulu kararı ile OSB kurulması kararlaştırıldıktan sonra OSB'lerin altyapı yatırımlarının %99'u bu fondan; %1'i ise OSB'yi kuran ticaret ve sanayi odaları veya ticaret odaları ile yerel yönetimler tarafından karşılanmıştır.²² Daha sonra fon için ayrılan ödenek OSB'lerin altyapısını karşılayamaz hale gelince kredi kullanmadan tamamen yatırımcının finansmanı ile gerçekleşen ve şu anda da Türkiye'de pek çok OSB tarafından uygulanan yeni bir modele geçilmiştir.²³

Yürürlükte olan mevzuata göre günümüzde beş ayrı statüde OSB bulunmaktadır (OSBÜK). Bunlar:

- Farklı sektörlerde faaliyet gösteren tesislerin yer aldığı "Karma OSB",
- Aynı sektör grubunda ve bu sektör grubuna dahil alt sektörlerde faaliyet gösteren tesislerin yer aldığı "İhtisas OSB",
- Gerçek kişiler veya tüzel kişilerce kendi mülkleri üzerine kurulan "Özel OSB",
- Tarım sektöründe faaliyet göstermek amacı ile kurulan ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren "Tarıma Dayalı İhtisas(TDİ) OSB", (2011/Geçici 10. m),
- Uzun yıllar önce çeşitli sebeplerle bir arada oluşarak faaliyet gösteren sanayi tesislerinin bulunduğu alanın OSB'ye dönüştürülmesi amacıyla kurulan "İslah OSB" (2011/Geçici 8. m).

Bunun yanı sıra, OSB'ler genel idare giderleri için Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığından (BSTB)

¹⁷ Yunus Emre Özer, 2002, s. 31.

¹⁸ Yunus Emre Özer, 2002, s. 32.

¹⁹ Kadir Şahin, Türkiye'de Organize Sanayi Bölgelerine Sağlanan Teşviklerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yüksek lisans tezi), Ankara 2012, s. 85.

²⁰ Yapılan değişiklikte Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı olarak anılmaktadır.

²¹ Hidayet Mat, En Son Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Tüm Yönleri ile Organize Sanayi Bölgeleri-1, Maliye ve Sigorta Yorumları, Sayı 460, 15 Mart 2006, s. 128.

²² Hidayet Mat, 2006, s. 128.

²³ Hidayet Mat, 2006, s. 128.

kredi kullanan OSB'ler ve kredi kullanmayan OSB'ler şeklinde veya kuruluş biçimleri açısından kamu kurum ve kuruluşları tarafından kurulan, özel sektör tarafından kurulan, kamu özel sektör ortaklığı ile kurulan OSB'ler olarak da sınıflandırılabilirlerdir.

1962 yılında Bursa'daki ilk OSB uygulamasından günümüze, kurulan 299 adet OSB bulunmaktadır.²⁴ BSTB 2016 Yılı Faaliyet Raporu'nda yer alan bilgilere göre, OSB'lerde üretime geçen 49.549 parselde yaklaşık 1.648.806 kişi istihdam edilmekte olup tüm parsellerin üretime geçmesiyle istihdamın 2.393.766 kişiye ulaşacağı öngörülmektedir. Bakanlık kredi desteği ile 1962 yılından 2016 yılı sonuna kadar 31.017 hektar büyüklüğünde 172 adet OSB projesi yol, içmesuyu, kanalizasyon, yağmur suyu, elektrik vs. işleri tamamlanarak hizmete sunulmuştur. Yatırım programına eksik işlerinin/arıtma tesislerinin tamamlanması amacıyla dahil edilen 32 adet proje ile toplam 204 adet OSB projesine kredi desteği verilmiştir. Tamamlanan bu projeler için BSTB tarafından 2016 yılı fiyatlarıyla toplam 3.716 milyar TL tutarında kredi kullanılmıştır.

Toplam 299 adet OSB'nin bölgelere göre dağılımı incelendiğinde ise Marmara Bölgesinin %28,09 ile birinci, Karadeniz Bölgesi'nin %16,72 ile ikinci, İç Anadolu ve Ege Bölgelerinin ise %16,39 ile üçüncü sırada yer aldığı ve %6,69 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin son sırada yer aldığı görülmektedir.²⁵ 2016 yılı sonunda Türkiye'de faaliyet gösteren toplam 172 OSB'nin coğrafi bölgelere dağılımı ise Tablo 1'de görülmektedir. Buna göre; 2016 yılı sonunda tamamlanan OSB'ler sayısal olarak değerlendirildiğinde, en fazla sayıda OSB'nin sırasıyla Karadeniz ve İç Anadolu Bölgelerinde olduğu, ancak alan büyüklüğü itibarıyla değerlendirildiğinde, İç Anadolu Bölgesinin birinci, Marmara Bölgesinin ise ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Bu durum, İç Anadolu ve Marmara Bölgelerinde yer alan OSB'lere yapılan yatırımların diğer bölgelerle karşılaştırıldığında daha büyük boyutta olduğunu göstermektedir.

Tablo 1. 2016 Yılı Sonu İtibarıyla OSB'lerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Bölgeler	Adet	Alan (Ha)	Yüzde (%)
Marmara	23	5.962	19
Ege	24	4.574	15
Akdeniz	17	3.513	11
İç Anadolu	30	6.199	20
Karadeniz	37	3.501	11
Doğu Anadolu	20	2.708	9
G. Doğu Anadolu	21	4.590	15
TOPLAM (81 İL)	172	31.017	100

Kaynak: T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2016 Yılı Faaliyet Raporu, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Şubat 2017, s. 125.

²⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. BSTB, OSB Bilgi Sitesi, <https://osbbs.sanayi.gov.tr>, Erişim tarihi: 25 Ağustos 2017.

²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ek 1.

BTSB, OSB ve SS projelerine yönelik ödeneğini, 2016 yılına göre 2017 yılında %75 oranında artı-
rarak 222 milyon TL'den 388 milyon TL'ye çıkarmıştır. Ayrıca 2017 yılında 25 adet (22 OSB ve 3 SS)²⁶
yeni proje yatırım programına dahil edilmiş olup yıl sonuna kadar tamamlanması öngörülen 7 OSB ve
2 SS projesinin 31 bin kişiye yeni istihdam sağlayacağı tahmin edilmektedir. Onuncu Kalkınma Planı
(2014-2018)'e göre ise OSB'lerde faaliyet gösteren işletme sayısı; 2006 yılında 35.000, 2012 yılında
41.000 ve 2013 yılında 45.000 iken, bu sayının 2018 yılında 65.000'e çıkacağı ve tamamlanan OSB
sayısının ise 200'e yükseleceği öngörülmektedir.²⁷

4- TÜRKİYE'DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNE TEŞVİK ve VERGİ MEVZUATI SAĞLANAN TEŞVİK VE DESTEKLER

4.1- Teşvik Mevzuatı Çerçevesinde Sağlanan Teşvik ve Destekler

4.1.1- 2012/3305 Sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar Çerçevesinde Sağlanan Teşvik ve Destekler

2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar ile teşvik sisteminde değişikliğe
uğrayan pek çok uygulama olup bunlar İBBS esasına dayanan yeni bölgesel ayırım doğrultusunda
bölgesel teşvik uygulamaları itibarıyla Tablo 2'de gösterilmektedir. 1. Bölgeden 6. Bölgeye doğru
destek oran ve sürelerinin arttığı yeni sistemde, bölgeler itibarıyla vergi indirimi ve yatırıma katkı
oranları değiştiğinden, yatırım tutarları aynı olmasına rağmen her bölgede indirilebilecek vergi tutarı
da değişmektedir. Ayrıca, indirilebilecek vergi tutarı, yatırım döneminde ve işletme döneminde olmak
üzere iki şekilde belirlenmektedir. Buna ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı'nda belirlenen yüzde oranlara
göre indirilecek vergi tutarı Tablo 2'de görüldüğü şekildedir.

Vergi indirimi dışında teşvik sisteminde değişiklik yapılan diğer bir destek unsuru da, sigorta
primi işveren hissesi desteğidir. Düzenlemede OSB'lere ilişkin çarpıcı değişiklik ise desteğin, yatırımların OSB içinde veya dışında olmasına göre farklılaşmasıdır. Bu uygulamaya göre; sigorta primi
işveren hissesi desteği OSB içinde veya dışında olsun, altıncı bölgeye gidildikçe destek süresi art-
makta; OSB'nin içinde yatırım yapılması durumunda ise destek süresi OSB dışında olması durumu-
na göre uzamaktadır. Aynı durum, vergi indiriminde yatırıma katkı oranı uygulamalarında da geçerli
olmaktadır.

Tabloda dikkat çeken diğer bir nokta da, bu uygulamalar dışındaki destek unsurlarında OSB içi
veya dışı ayrımlarına gidilmemesidir. Şöyle ki; KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, faiz desteği
vb. uygulamalarda yatırımın OSB içinde veya dışında olması bu desteklerden yararlanılmasını etki-
lememekte; her iki durumda da bu desteklerden aynı şekilde yararlanılmaktadır. Ancak, OSB içinde
yapılan yatırımlar, bir alt bölge teşviklerinden yararlanacağı için 5. Bölge içinde yer alan OSB'lerdeki
yatırımlarda ilave olarak yalnızca 6. Bölgedeki yatırımlar için sağlanan gelir vergisi stopajı desteği ve
sigorta primi işçi hissesi desteğinden de yararlanabilmektedir.

²⁶ Adıyaman Gölbaşı, Afyonkarahisar, Afyonkarahisar Şuhut, Polatlı Ticaret Odası, Ceyhan, Artvin Arhavi, Dursunbey, Bat-
man, Ezine Gıda İhtisas, Çankırı, Diyarbakır Tekstil İhtisas, Kahramanmaraş Tekstil İhtisas, Kastamonu, Killis Polateli Şahinbey
Tekstil İhtisas, Ordu 2'nci, Ordu Fatsa, Orda Ünye, Salihli, Samsun Bafra Karma ve Medikal İhtisas, Siverek, Trabzon Arsin,
Bozok OSB'leri ile Bingöl, Gümüşhane Şiran, Vangölü KSS.

²⁷ T.C. Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Ankara 2013, s. 93.

Tablo 2. Bölgesel Teşvik Uygulamalarında Yer Alan Teşvikler

Destek Unsurları			Bölgeler					
			I	II	III	IV	V	VI
KDV İstisnası			Var	Var	Var	Var	Var	Var
Gümrük Vergisi Muafiyeti			Var	Var	Var	Var	Var	Var
Vergi İndirimi	Yatırıma Katkı Oranı (%)	OSB İçi	20	25	30	40	50	55
		OSB Dışı	15	20	25	30	40	50
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	Destek Süresi	OSB İçi	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl	12 yıl
		OSB Dışı	2 yıl	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl
Yatırım Yeri Tahsisi			Var	Var	Var	Var	Var	Var
Faiz Desteği	İç Kredi		Yok	Yok	3 puan	4 puan	5 puan	7 puan
	Döviz/Dövizle Endeksli Kredi				1 puan	1 puan	2 puan	2 puan
Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği			Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	10 yıl
Gelir Vergisi Stopajı Desteği			Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	10 yıl

Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı, Yatırım Teşvik Sistemi-Yatırımlarda Devlet Yardımları Sunumu, Şubat 2017.

Tablo 3'te görüldüğü üzere, teşvik sisteminin bileşenlerinden büyük ölçekli teşvik uygulamalarında yatırımlarda, bölgesel teşvik uygulamalarında olduğu gibi, daha az gelişmiş bölgelere gidildikçe uygulanan destek oranı ve süresi artmaktadır. Ayrıca vergi indirimi ve sigorta primi işveren hissesi desteğinde farklılaşmaya gidilerek OSB içi ve OSB dışı ayrımı söz konusu olmakta ve OSB içindeki yatırımlara sağlanan destekler OSB dışındaki yatırımlara göre daha fazla avantaj sağlamaktadır. Bölgesel teşvik uygulamalarında olduğu gibi, yine bu destekler dışındaki unsurlarda, OSB içi veya dışı ayrımı yapılmaksızın destek oran ve süreleri belirlenmektedir.

Tablo 3. Büyük Ölçekli Teşvik Uygulamalarında Yer Alan Teşvikler

Destek Unsurları			Bölgeler					
			I	II	III	IV	V	VI
KDV İstisnası			Var	Var	Var	Var	Var	Var
Gümrük Vergisi Muafiyeti			Var	Var	Var	Var	Var	Var
Vergi İndirimi	Yatırıma Katkı Oranı (%)	OSB İçi	30	35	40	50	60	65
		OSB Dışı	25	30	35	40	50	60
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği	Destek Süresi	OSB İçi	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl	12 yıl
		OSB Dışı	2 yıl	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl
Yatırım Yeri Tahsisi			Var	Var	Var	Var	Var	Var
Faiz Desteği			Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği			Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	10 yıl
Gelir Vergisi Stopajı Desteği			Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	10 yıl

Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2017 ve T.C. Ekonomi Bakanlığı, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, Yatırım Teşvik Sistemi Yıllık Değerlendirme Raporu (Haziran 2012-Haziran 2013), Haziran 2013, s. 7.

Büyük ölçekli yatırımlar veya bölgesel teşvik uygulamaları kapsamında teşvik belgesi düzenlenen yatırımların, OSB’de gerçekleştirilmesi durumunda; vergi indirimi ve sigorta primi işveren hissesi desteği açısından bu yatırımlar buldukları bölgenin bir alt bölgesinde sağlanan oran ve sürelerde bu desteklerden yararlanmaktadırlar (2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı m. 18). Altıncı bölgede ise yatırıma katkı oranı beş puan ilave edilerek uygulanmaktadır.

Ayrıca, bu noktada belirtilebilecek önemli bir unsur da, 2017/9917 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar ile 2012/3305 sayılı Karara yeni maddeler eklenmesi ve yatırım teşvik belgesi ve yatırımı devam eden mükellefler için yatırım teşvik mevzuatının 2017 yılı için daha avantajlı hale getirilmesidir. Buna göre; 2012/3305 sayılı Karar ve daha önceki kararlara istinaden imalat sanayiine yönelik düzenlenen yatırım teşvik belgeleri kapsamında, 01.01.2017-31.12.2017 tarihleri arasında gerçekleştirilecek yatırım harcamaları için;

- a) Bina-inşaat harcamalarında KDV iadesi uygulanacaktır.
- b) Bölgesel, büyük ölçekli ve stratejik teşvik uygulamaları kapsamında vergi indirimi desteğinde uygulanacak;
  - Yatırıma katkı oranları her bir bölgede geçerli olan yatırıma katkı oranına 15 puan ilave edilmek suretiyle,
  - Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirimi tüm bölgelerde % 100 oranında,
  - Yatırıma katkı tutarının yatırım döneminde yatırımcının diğer faaliyetlerinden elde ettiği kazançlarına uygulanacak oranı % 100 olmak üzere teşvik belgesi üzerinde herhangi bir işlem yapılmaksızın uygulanacaktır.

2017/9917 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar’ın 2. maddesiyle 2012/3305 sayılı Kararın “Alt bölge desteğinden yararlanacak yatırımlar” başlıklı 18. maddesinde değişiklik yapılarak Cazibe Merkezleri Programı kapsamında yer alan 4 ve 5. bölge illerindeki OSB’ler ile Kilis ilinde yer alan OSB’lerde gerçekleştirilecek bölgesel, büyük ölçekli ve stratejik teşvik uygulamaları kapsamındaki yatırımların 6. bölgede uygulanan desteklerden aynı oran, miktar, süre ve şartlarda yararlanmaları sağlanacaktır. Buna göre, Cazibe Merkezleri Programı kapsamında yer alan illerin²⁸ OSB’lerinde yapılacak yatırımlara 6. bölge destekleri uygulanacaktır.

4.1.2- 6486 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Çerçevesinde Sağlanan Teşvik ve Destekler

Bazı illerde vergi ve sigorta primi teşvikleri uygulamak, enerji desteği sağlamak ve yatırımlara bedelsiz arsa ve arazi temin ederek yatırımları ve istihdam olanaklarını artırmayı amaçlayan bölgesel amaçlı teşvik uygulamalarından 5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile sağlanan teşvik ve destekler, 31.12.2012 tarihinde sona erdikten sonra Kanun’un uygulanma süresinin uzatılmasına/revize edilmesine dair çalışmalar da sona ermiştir. Bunun üzerine, 5084 sayılı Kanun hükümlerinin sona ermesinden sonra teşvikten yararlananlar için ortaya çıkan olumsuzlukların, 6486 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun²⁹ ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve

²⁸ Kilis, Adıyaman, Bayburt, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Malatya, Tunceli.

²⁹ 29.05.2013 tarih ve 28661 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Genel Sağlık Sigortası Kanununun 81. maddesine eklenen fıkra hükmüyle giderilmesi amaçlanmıştır. Fıkra hükmü “Bu Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı çalıştıran özel sektör işyerlerine uygulanmak üzere, birinci fıkranın (i) bendinde belirtilen ve Hazinece karşılanan puana, prime esas kazanç alt sınırı üzerinden altı puana kadar ilave puan eklemeye, sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksini dikkate almak suretiyle ilave puan uygulanacak illeri ve uygulama süresini belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.”³⁰ şeklindedir.

Yapılan düzenleme ile muaccel bir borcun bulunmaması/taksitlendirilmiş olması, Türkiye genelinde yasal ödeme süresi geçmiş prim, işsizlik, idari para cezası borcunun bulunmaması/şahıs işletmelerinde borç tutarının aylık brüt asgari ücreti geçmemesi/taksitlendirilmiş olması, SGK aylık prim ve hizmet belgelerinin yasal sürede verilmesi, tahakkuk eden cari ay primlerinin yasal sürede ödenmesi ve e-borcu yoktur aktivasyon işleminin yaptırılmış olması, kamuya ait bir işyeri olmaması, özel sektör işyeri olması, işyerinin ihale kapsamında bir iş yapmaması şartlarını yerine getirmek suretiyle iş yerleri, 5 puanlık sigorta primi Hazine desteğine ilave olarak 6 puanlık prim desteğinden de yararlanabileceklerdir.

İlave altı puanlık indirimin uygulanacağı iller ve uygulama süresi 30/5/2013 tarihli ve 2013/4966 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında açıklanmıştır. Karar’ın 2. maddesinde;

“Bu karar kapsamındaki teşvik;

- a) Ekli (I) sayılı listede belirtilen yerlerde faaliyet gösteren işyerleri için 31/12/2016 tarihine kadar,
- b) Ekli (II) sayılı listede belirtilen yerlerde faaliyet gösteren işyerleri için 31/12/2017 tarihine kadar,
- c) Ekli (III) sayılı listede belirtilen yerlerde faaliyet gösteren işyerleri için ise 31/12/2018 tarihine kadar,

uygulanır” hükmü bulunmakla birlikte, a bendindeki 31.12.2016 tarihi, 29.12.2016 tarihli ve 2016/9728 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 31.12.2017 olarak değiştirilmiştir. Karardan yararlanabilecek illerin listeleri ise şu şekildedir:

---

³⁰ 29.01.2016 tarihli ve 6663 sayılı Kanunun 28. maddesiyle bu fıkrada yer alan “On ve üzerinde sigortalı çalıştıran işyerlerine” ibaresi “Bu Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı çalıştıran özel sektör işyerlerine” şeklinde değiştirilmiştir. Dolayısıyla, 01.03.2016 tarihinden itibaren “en az 10 sigortalı” şartı olmaksızın bir sigortalı çalıştırılabilir. Belirtilen şartları sağlayanlar 5 puanlık sigorta primi Hazine desteğine ilave olarak 6 puanlık prim desteğinden yararlanabilmektedir.

Tablo 4. İlave Altı Puanlık İndirimden Yararlanacak Olan İller

I SAYILI LİSTE	II SAYILI LİSTE	III SAYILI LİSTE
1 Afyonkarahisar	1 Adıyaman	1 Ağrı
2 Amasya	2 Aksaray	2 Ardahan
3 Artvin	3 Bayburt	3 Batman
4 Bartın	4 Çankırı	4 Bingöl
5 Çorum	5 Erzurum	5 Bitlis
6 Düzce	6 Giresun	6 Diyarbakır
7 Elazığ	7 Gümüşhane	7 Hakkari
8 Erzincan	8 Kahramanmaraş	8 Iğdır
9 Hatay	9 Kilis	9 Kars
10 Karaman	10 Niğde	10 Mardin
11 Kastamonu	11 Ordu	11 Muş
12 Kırıkkale	12 Osmaniye	12 Siirt
13 Kırşehir	13 Sinop	13 Şanlıurfa
14 Kütahya	14 Tokat	14 Şırnak
15 Malatya	15 Tunceli	15 Van
16 Nevşehir	16 Yozgat	16 Bozcaada-Gökçeada İlçeleri
17 Rize		
18 Sivas		
19 Trabzon		
20 Uşak		

Kaynak: 30/5/2013 tarihli ve 2013/4966 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı

Sigorta primi teşvikinden, öncelikle 5 puanlık prim indiriminden prime esas kazanç üst sınırına kadar olan kazançlar üzerinden hesaplanacak malullük, yaşlılık ve ölüm sigorta primlerinde 5 puanlık prim indirimi, ardından da prime esas kazanç alt sınırına kadar olan kazançlar üzerinden 6 puan olarak hesaplanan işveren hissesine karşılık gelen tutarın toplamı kadar yararlanılacaktır.

4.1.3- Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu Çerçevesinde Sağlanan Teşvik ve Destekler

4.1.3.1- Vergi, Resim ve Harç Muafiyeti

Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun 21. maddesine göre, OSB tüzel kişiliği, Kanun'un uygulanması ile ilgili işlemlerde her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olup bu işlemlerden hiçbir vergi tahsil edilmemektedir. Bu doğrultuda, OSB tüzel kişiliklerine yapılacak ödemelerden tevkifat da yapılmayacaktır.³¹

³¹ Ercan Alptürk, Hukuksal ve Vergisel Boyutlarıyla Organize Sanayi Bölgeleri, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı 5, Mayıs 2004, s. 139.

4.1.3.2- Atık Su Bedeli Muafiyeti

Atık su arıtma tesisi işleten bölgelerden, Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun 21. maddesine göre belediyelerce atık su bedeli alınmamaktadır. Dolayısıyla atık su bedeli üzerinden tahsil edilmekte olan vergiler de alınmamaktadır.³² Bu uygulamadan; OSB tüzel kişiliği ve OSB'lerde faaliyet gösteren işletmeler yararlanırken, merkezi atık su arıtma tesisi işletmeyen bölgelerdeki işletmeler söz konusu muafiyetten yararlanamayacaktır.

4.1.3.3- Kredi Desteği

BSTB, Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile Bakanlık bütçesine konulan ödeneklerden kendi payına düşen tutarları OSB'lere, hizmetlerinin finansmanı amacıyla kredi olarak kullanılabilmektedir. Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun 14. maddesine göre, OSB'nin yetkili organları projenin keşif tutarı ve genel idare giderleri ile ilgili olarak, Bakanlıktan kredi talep edebilmektedirler. Bu kredinin miktarı, gösterilen teminatlarla sınırlı olup krediye ait tip sözleşme, Bakanlıkça hazırlanmaktadır.

Kullanılacak kredinin faiz oranları ve geri ödeme şartları (Organize Sanayi Bölgeleri ve Sanayi Siteleri Projeleri Ödeneklerinin Kullanımı ve Kredilendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar m. 14/1);

- Kalkınmada öncelikli yörelerde; faiz oranı yıllık %1, geri ödeme süresi 5 yılı ödemesiz toplam 15 yıl,
- Normal illerde; faiz oranı yıllık %2, geri ödeme süresi 3 yılı ödemesiz toplam 13 yıl,
- Gelişmiş illerde; faiz oranı yıllık %3, geri ödeme süresi 2 yılı ödemesiz toplam 11 yıl olarak uygulanmaktadır.

Kredilerin faizi, ilgili OSB'nin banka hesabına geçtiği tarihten itibaren başlamakta, ikraz edilen bütün meblağın tamamen itfa edilmiş olacağı tarihe kadar devam etmekte ve her yılın 31 Aralık tarihinde gider vergisi ile birlikte, itfa döneminde ise anapara taksiti ile birlikte tahsil edilmektedir³³ (Organize Sanayi Bölgeleri ve Sanayi Siteleri Projeleri Ödeneklerinin Kullanımı ve Kredilendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar m. 14/2).

Üçlü sınıflandırmaya tabi tutulan geri ödeme şartlarına göre; en yüksek faiz oranını gelişmiş iller ödemekle birlikte, en kısa ödeme yılına sahip olan da yine gelişmiş illerdir. Bu uygulamanın, görece geri kalmış illeri teşvik etmek amacıyla yapıldığı gözlemlenmektedir.

OSB ve KSS projelerinin kredilendirilmesinde kullanılacak kaynaklar, Bakanlık bütçesinin kaynaklarından aktarılmaktadır. Kullanılacak kredi; OSB altyapı yatırımları ile bölge müdürlüğü hizmet binası ve sanayi sitelerinin altyapı inşaatının tamamını, sanayi sitelerinin üstyapı inşaatının ise % 70'ine kadar olan giderlerini kapsamaktadır. Ödeneklerin, amacına uygun bir şekilde kullanılmasını Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü sağlamaktadır (635 sayılı Kanun Hükmünde Kararname m. 9 ve

³² Mine Nur Bozdoğan, 2008, s. 167.

³³ Faiz oranları kalkınmada öncelikli yörelerde %10 - %2, normal illerde %15 - %7, gelişmiş illerde %20 - %12 olarak 25.05.2004 tarih ve 10505 sayılı yazı ile değiştirilmiştir. 01.01.2004 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir. 08.05.2007 tarih ve 8546 sayılı yazı ile normal illerde %7 - %5, gelişmiş illerde %12 - %9 olarak değiştirilerek 01.01.2007 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir. 03.03.2009 tarih ve 82009 sayılı yazı ile kalkınmada öncelikli yörelerde %2 - %1 normal illerde %5 - %3, gelişmiş illerde %9 - %6 olarak değiştirilerek 01.01.2009 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir. Son faiz oranları; normal illerde %3 - %2, gelişmiş illerde %6-%3 olarak; geri ödeme süreleri, normal illerde 11 yıl - 13 yıl, gelişmiş illerde 9 yıl - 11 yıl olarak değiştirilerek 01/01/2013 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 21.05.2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yatırım Programında Yer Alacak Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri Alt Projelerinin Seçimi ve Ödenek Tahsisinde Uyulacak Usul ve Esaslar m. 5).

4.1.3.4- Arsa Tahsisi

Arsa tahsisine yönelik olarak yapılan düzenlemeler, Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun geçici 9. maddesinde yer almıştır. OSB'lere ilişkin söz konusu uygulama, bu maddenin yürürlüğe girdiği 29.03.2011 tarihinden itibaren iki yıl süre için geçerli olup Kanun'da bu sürenin Bakanlar Kurulu Kararı ile en fazla iki defa ikişer yıl daha uzatılabileceği belirtilmiş ve süre, ilgili yasal hüküm çerçevesinde, 2013 yılında ve son olarak 2015 yılı Nisan ayında olmak üzere toplam iki defa ikişer yıl uzatılmış olup 2017 yılının Nisan ayında son bulmuştur.

Bunun üzerine, 01.07.2017 tarih ve 30111 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7033 sayılı Sana-yinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 58. maddesiyle 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'na getirilen Ek Madde 3 ile OSB'lerde arsa tahsisi konusu yeniden düzenlenmiştir. Buna göre; Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenen il ve ilçelerdeki OSB'lerde yer alan parseller tamamen veya kısmen bedelsiz tahsis edilebilecektir. Bakanlık kredisi kullanan OSB'deki tahsis edilmemiş parseller, OSB'nin yetkili organlarının karar almaları halinde en az on kişilik istihdam öngören yatırımlara girişen gerçek veya tüzel kişilere, çıkarılacak yönetmelikte belirlenen şartları taşımaları kaydıyla, tamamen veya kısmen bedelsiz olarak tahsis edilebilecektir. Bakanlık kredisi kullanmamış veya kredi borcunu ödemiş olan OSB'lerden de belirli şartlar çerçevesinde gerçek veya tüzel kişilere tamamen veya kısmen bedelsiz olarak parsel tahsisi yapılabilecektir.³⁴

4.2- Vergi Mevzuatı Çerçevesinde Sağlanan Teşvik ve Destekler

Teşvik mevzuatı çerçevesinde, OSB'lere yönelik düzenlemelerle sağlanan teşvik ve desteklerin yanısıra vergi mevzuatında da sözkonusu bölgelere yönelik önemli düzenlemeler bulunmaktadır. 7033 sayılı Kanun ile yapılan yeni düzenlemeler de dikkate alınarak vergi mevzuatı kapsamında OSB'lere sağlanan teşvik ve destekler ilgili madde hükümleriyle birlikte aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 5. Vergi Mevzuatı Kapsamında OSB'lere Sağlanan Teşvikler

Vergi Türü	OSB Tüzel Kişiliği	OSB'lerde Yer Alan İşletmeler	Açıklama
KDV	Muaf (Arsa ve işyeri teslimleri KDV'den istisna) (Arsa ve işyeri dışındaki teslimleri ile bölge dışındaki arsa ve işyeri teslimleri KDV'ye tabi)	Muaf değil (Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında yapılacak makine ve teçhizat teslimleri KDV'den istisna)	3065 sayılı KDV Kanununun 17/4. maddesinin (k) bendi

³⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. 7033 sayılı Kanun m. 58 (01.07.2017 tarih ve 30111 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır).

Kurumlar Vergisi	Muaf (OSB'nin esas faaliyetleri dışındaki faaliyetleri nedeniyle elde edeceği gelirleri kurumlar vergisine tabi) (En az iki tam yıl süreyle aktiflerinde yer alan taşınmazların satışından doğan kazançların %75'i istisna)	Muaf Değil (En az iki tam yıl süreyle aktiflerinde yer alan taşınmazların satışından doğan kazançların %75'i istisna)	5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 4. maddesinin (n) bendi 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 5. maddesinin (e) bendi
Emlak Vergisi	Muaf	Muaf	1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununun 4. maddesinin (m) bendi
Elektrik ve Havagazi Tüketim Vergisi	Muaf (OSB'nin kendi binalarının tüketeceği elektrik ve havagazi için)	Muaf değil	4562 sayılı OSB Kanununun 21. maddesi ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun 35. maddesi
Çevre Temizlik Vergisi	Muaf değil (Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde bulunan, ancak belediyelerin çevre temizlik hizmetlerinden yararlanmayan OSB'ler muaf)	Muaf değil (Belediyelerin çevre temizlik hizmetlerinden yararlanmayan işletmeler muaf)	2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun mükerrer 44. maddesi, 30 seri nolu Belediye Gelirleri Kanunu Genel Tebliği I. Bölüm
Bina İnşaat Harcı ve Yapı Kullanma İzin Harcı	Muaf	Muaf	2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 80. maddesi
İfraz, Taksim ve Birleştirme Harcı	Muaf	Muaf	4562 sayılı OSB Kanununun 21. maddesi ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 59. maddesinin (n) bendi
Damga Vergisi	Muaf (Kamu kurumları ile yaptığı sözleşmeler ve bu kurumlara düzenlenen ve imzalanan damga vergisine tabi işlemlerden) (OSB'lerde bulunan arsaların tahsisine ilişkin olarak düzenlenen sözleşme ve taahhütnamelerden)	Muaf değil	4562 sayılı OSB Kanununun 21. maddesi; 488 sayılı Damga Vergisi Kanununun 9. maddesi ve Kanun'a ekli (2) sayılı Tablonun "IV-Ticari ve medeni işlemlerle ilgili kağıtlar" başlıklı bölümü

Kaynak: Teşvik ve vergi mevzuatı; 7033 sayılı Kanun; Cansız, 2010, s. 68'den yararlanarak tarafımızca hazırlanmıştır.

5- TÜRKİYE'DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ ve SAĞLANAN TEŞVİKLERİN ETKİLER, SORUNLAR ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1- OSB'lerin Altyapı Hizmetlerine Etkisi Yönünden Değerlendirilmesi

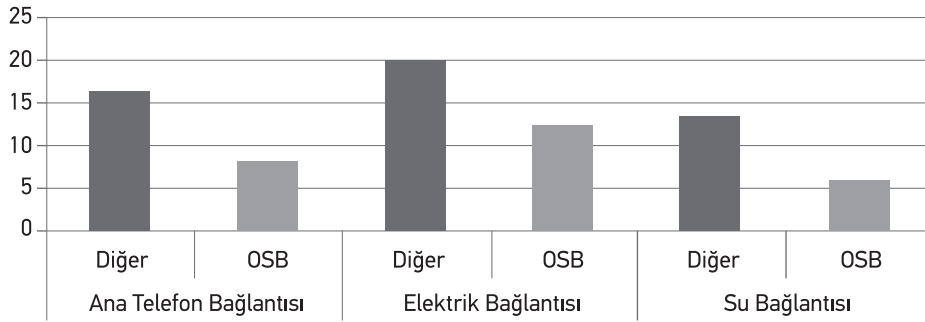
Yeni bir tesis kurulması için imar açısından sorunlu olmayan bir arsanın bulunması; bu arsaya yol, su, elektrik, telekomünikasyon gibi altyapı hizmetlerinin hızlı ve düşük maliyetli bir şekilde ulaştırıl-

ması gerekmekte ve tüm bu işlemler yatırımın performansını etkilemektedir. Dolayısıyla bir iş planını hayata geçirmek için hazır olan bir girişimcinin, arsa ve altyapı bağlantı sorunlarıyla zaman kaybetmesi işin karlılığını da doğrudan etkilemektedir.

Öte yandan bölgesel sorunların çözülebilmesi için de öncelikle altyapı hizmetlerine ilişkin sorunların çözülmesi gerekmektedir. Devlet, geri kalmış bölgelerde özel sektörün karşılaştığı yapısal maliyet dezavantajını hafifletmek ve bölgesel potansiyeli harekete geçirmek için fiziksel, ekonomik ve sosyal altyapının geliştirilmesini ve belirli bir düzeye getirilmesini sağlamalıdır.³⁵ OSB'ler bu anlamda önemli fonksiyonlar üstlenmektedir.

Şekil 1'de; OSB içindeki ve dışındaki işletmelerin ana telefon, elektrik ve su bağlantılarına erişim olanakları görülmektedir. Şekilde işletmelerin bu bağlantılara erişimi gün olarak belirtilmekte; OSB içinde yatırım yapan işletmelerin, diğer işletmelere göre süre olarak neredeyse iki katı oranında avantajlı olduğu görülmektedir. Buna göre, altyapı hizmetleri açısından OSB içinde yatırım yapmak önemli oranda avantaj sağlamaktadır.

Şekil 1. Altyapı Bağlantı Süresi (Gün): OSB ve OSB Dışındaki İşletmeler

Kaynak: TEPAV, 2006, s. 3.

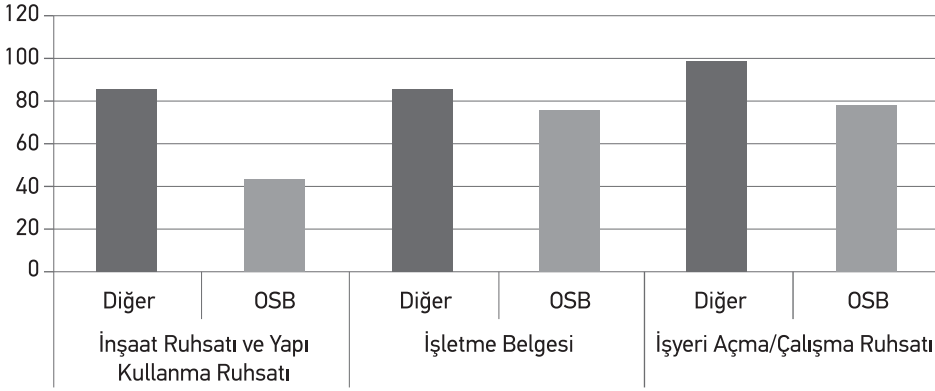
Ayrıca bir işletmenin, faaliyete geçerken ve yeni bir tesis kurarken birtakım izin ve ruhsat belgelerini alması gerekmektedir. Bu belgelerin temin edilmesinde işletmelerin harcayacağı zaman, başlangıç performansını da önemli ölçüde etkilemektedir. Bu noktada, bir şirketin Türkiye'de faaliyete geçerken ve yeni bir tesis kurarken birçok izin ve ruhsat almak zorunda olduğu³⁶ dikkate alınmalıdır. Şekil 2'de izin ve ruhsat belgelerinin OSB içindeki ve dışındaki işletmeler açısından temin edilebilir süreleri gün bazında gösterilmektedir. Buna göre; aynen altyapı hizmetlerinin temininde olduğu gibi, OSB içindeki işletmeler daha avantajlı konumda bulunmaktadır. Bu işletmelerin izin ve ruhsat belgelerini daha kısa zamanda temin edip faaliyete başlayabilmesi zaman ve maliyet kayıplarını en aza indirerek işletmelerin verimliliğini de artırmaktadır.

³⁵ Mine Nur Bozdoğan, 2008, s. 286.

³⁶ TEPAV Sanayi Politikaları Çalışma Grubu, Organize Sanayi Bölgeleri ve Kamusal Yetkiler: Faydalar ve Sorunlar Nelerdir?, TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı), 16 Ekim 2006, s. 3.

Şekil 2. İzin ve Ruhsat Alma Süreleri (Gün): OSB ve OSB Dışındaki İşletmeler

Kaynak: TEPAV, 2006, s. 3.

OSB'lerin enerji açısından toplu alım gücü, elektrik ve su gibi sanayi girdilerinin daha ucuza temin edilebilmesine ve OSB'lerde yer alan girişimcilere daha ucuza satabilmelerine olanak vermekte, ayrıca OSB'lerin altyapısı hazır sanayi arazisi temini ve buralara açılacak işletmelere çeşitli idari izinlerin verilmesindeki rolü ülkemiz genelinde iş yapmanın önündeki çeşitli engellerin bu bölgelerde önemli ölçüde azalmasını sağlamaktadır.³⁷

5.2- OSB'lerin Atıksu Arıtımı ve Kullanımına Etkisi Yönünden Değerlendirilmesi

OSB'ler, atıksu arıtma tesisi işletebilmektedir. OSB Su, Atıksu ve Atık İstatistikleri Anketi kapsamında aktif olan 196 OSB Müdürlüğü'nden elde edilen sonuçlara göre;³⁸ 2014 yılında su şebekesi ile dağıtılmak üzere 168 milyon m³ su çekilmiş olup suyun %45,5'i kuyudan, %16'sı kaynaklardan, %13,5'i şehir şebekesinden, %25'i ise baraj, gölet ve akarsulardan çekilmiştir. Öte yandan, OSB kanalizasyon şebekelerinden 2014 yılında toplam 254 milyon m³ atıksu deşarj edilmiş olup atıksuyun %72,9'u akarsuya, %9,1'i şehir kanalizasyonuna, %6,4'ü kuru dere yatağına, %11,6'sı ise diğer alıcı ortamlara deşarj edilmiştir. OSB atıksu arıtma tesislerinde 2014 yılında toplam 221 milyon m³ atıksu arıtılmış; arıtılan atıksuyun %50,9'una gelişmiş, %49,1'ine ise kimyasal ya da biyolojik arıtma uygulanmıştır. Ayrıca OSB'ler tarafından 2014 yılında 533 bin ton atık toplanmış; toplanan atığın 63 bin tonu OSB bünyesinde geri kazanılmış veya geçici depolanmış, 109 bin tonu OSB dışında geri kazanılmış, 361 bin tonu ise OSB bünyesinde veya OSB dışında bertaraf edilmiştir.

Atık su arıtma tesisi işleten bölgelerde, hem OSB tüzel kişiliğinden hem de OSB'lerde faaliyet gösteren işletmelerden atık su bedeli alınmamaktadır. Bu çerçevede, değerlendirme yapmak gerekirse, atık su bedeli, vazgeçilen bir gelir kalemi olarak yer alsada OSB'lerde işlenen ve arıtılan su miktarı dolayısıyla sağlanan yarar, bu durumu arka plana atabilmektedir.

³⁷ Esen Çağlar, 2006, s. 314.

³⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. TÜİK Haber Bülteni, Organize Sanayi Bölgeleri Su, Atıksu ve Atık İstatistikleri 2014, Sayı: 18780, 1 Aralık 2016, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18780>, Erişim tarihi: 07 Mart 2017.

5.3- OSB'lerin Sağlanan Kredi Desteği Yönünden Değerlendirilmesi

OSB'lere kullanılacak kredi; OSB altyapı yatırımları ile bölge müdürlüğü hizmet binası ve sanayi sitelerinin altyapı inşaatının tamamını, sanayi sitelerinin üstyapı inşaatının ise %70'ine kadar olan giderlerini kapsamaktadır. Dolayısıyla OSB'lere, Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü tarafından, Bakanlık bütçesinden, OSB altyapı yatırımlarının tamamını karşılamak üzere kredi verilebilmektedir.

Tablo 6'da, OSB'lere kredi desteği sağlayan müdürlük olan Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü'nün 2016 yılı giderleri yer almaktadır. Gider kalemleri arasında en yüksek tutara sahip olan gider kaleminin "Borç Verme" olduğu dikkat çekmektedir. Bu kalem, diğer giderlerle karşılaştırıldığında aşırı miktarda yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, organize sanayi bölgesi altyapı yatırımlarının karşılanabilmesi için verilen kredilerin ne kadar yüksek tutarda olduğunu göstermektedir.

Tablo 6. BTSB Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü Giderleri (2016) (TL)

Personel Giderleri	7.336.000
SGK Devlet Primi Giderleri	1.268.000
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	422.000
Faiz Giderleri	0,00
Cari Transferler	0,00
Sermaye Giderleri	15.620.000
Sermaye Transferleri	0,00
Borç Verme	222.002.000

Kaynak: T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2016 Performans Programı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2017, s. 77.

Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü'nün "Borç Verme" hesabına bakıldığında alt kalemler olarak OSB yapım işleri, Sanayi Sitesi yapım işleri, Ergene Havzası OSB Projeleri ve OSB Kamulaştırma başlıklarının olduğu görülmekte olup yapılan harcama tutarı itibarıyla bu dört alt başlık arasında en yüksek tutara sahip olanının Ergene Havzası OSB Projeleri ile birlikte OSB yapım işleri olduğu görülmektedir³⁹. Ayrıca OSB yapım işleri için kullanılan toplam ödeneğin, -kanuni bütçe ödeneğini oldukça aşarak- toplam ödeneğin neredeyse tamamına yaklaştığı ifade edilebilmektedir.

Tüm dünyada kredi kuruluşları, kredi kullandırmadan önce çeşitli analizler yaparak kredi riskini tespit etmekte ve krediyi kullananın kredi borcunu geri ödeyip ödeyemeyeceğini bu risk analiziyle değerlendirmektedir. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ise kredi kullandırırken herhangi bir analiz yapmamakta ve OSB'lerin kuruluşunda mevzuatın yetki verdiği ölçüde kredi desteği sağlamaktadır. Bu sebeple, kredi borçlarının geri ödenmesinde birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Nitekim kredi borçları icra takibinde olan birçok OSB bulunmaktadır.

OSB yatırımlarına verilen bu yüksek oranlı kredi desteği, OSB'lerin kuruluşunu ve yatırımlarını destekleyerek uzun vadede ekonomi açısından katkı sağlasa da kredi kullanımında yaşanan sorunlar,

³⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. BSTB, 2016 Yılı Faaliyet Raporu, s. 86.

Bakanlık bütçesi açısından büyük bir gider kalemi olarak önem taşımaktadır. Bu noktada çözüm, kredi kullanımında kredi analizi yapılmasıdır. Bu şekilde, kredilerin geri ödemesinde yaşanacak sorunlar da önlenmiş olacaktır.

5.4- OSB'lerin Bölgeler Arası Gelişmişlik Farklarının Azaltılması Yönünden Değerlendirilmesi

OSB'lerin temel kuruluş amaçlarından biri de çalışmanın önceki bölümlerinde ifade edildiği üzere, bölgeler arası gelişmişlik farklarının en aza indirilmesidir. Ancak OSB'lerin bu amaca ne kadar hizmet edebildiği tartışma konusudur.

Bölgesel sınıflandırmaya göre aynı bölgede yer alan iller, gelişmişlik açısından her zaman aynı seviyede bulunmamaktadır. Gelişmişlik seviyesi bakımından farklı illerin aynı sınıfta yer almaları nedeniyle aynı teşvik araçlarından yararlanabilme olanağı aralarındaki farkın açılmasına sebep olma ihtimalini beraberinde getirmektedir. Bu olumsuzluğun en aza indirilebilmesi için son teşvik sistemi ile birlikte, bölgesel ayırım açısından genişletilmiş sosyo-ekonomik kriterler dikkate alınarak dörtlü bölgesel sınıflandırmadan altılı bölgesel sınıflandırmaya geçilmiş olması olumlu bir adımdır. Ancak, İBBS Düzey-3 esasına dayanan altılı bölgesel sınıflandırma, dörtlü sınıflandırmaya kıyasla gelişmişliğin tespiti anlamında daha duyarlı bir uygulama olsa da söz konusu sorun tamamen ortadan kaldırılmış değildir.

Belirtilen durumun dışında, konuya ilişkin olarak ifade edilecek diğer önemli nokta da bir bölgeye uygulanan teşvik veya desteklerin oransal olarak yüksek olmasının, o bölgeye yatırımcı akışının daha fazla olacağı ya da hızlanacağı anlamına gelmemesidir. Nitekim, teşvik sistemine ilişkin son düzenlemeler çerçevesinde en az gelişmiş bölgelere en yüksek oranlı teşvik ve desteklerin sağlanmasına rağmen; en gelişmiş bölgelere en fazla yatırım yapılması, bu durumun bir kanıtıdır. Gelişmiş bölge illerinde toplanan (kümelenen) OSB uygulamaları, OSB'lerin bölgesel gelişmişlik farklarını azaltma amacına ulaşmada yetersiz kaldığını göstermektedir.⁴⁰ Bu yapının önüne geçebilecek selektif bir teşvik politikasının OSB'ler yönünden de üretilmesi kaçınılmazdır.

5.5- OSB'lerin Parsellenme Sorunu Yönünden Değerlendirilmesi

OSB'lerin önemli bir özelliği, uygun nitelikte ve yeterlikte parselasyon yapılmasıdır. Bu süreçteki temel amaç, düzensiz sanayileşmeyi önlemek, sektörel özellikleri dikkate almak, yan sanayi ve tam zamanlı üretim gibi unsurları da dikkate alarak imar planları üretmektir.⁴¹ Ancak, yüksek oranlarda teşvik uygulanan bölgelerde, parsellerinin büyük kısmı boş olan OSB'ler bulunmaktadır. Dolayısıyla parsellerin verimli kullanılamaması, OSB'ler açısından başka bir sorundur.

OSB'lerde oluşturulan parsellerin %90'ının tahsis edilmesine rağmen, bu parsellerin sadece %70'inde üretime geçildiği görülmektedir. İl bazında değerlendirildiğinde ise gelişmiş iller dışındaki organize sanayi bölgelerinin doluluk oranlarının oldukça düşüktür⁴². Organize Sanayi Bölgesi Kanunu ve Yönetmeliği'nde bu noktada bazı güncellemelerin yapılmış olduğu görülmektedir. Bunlardan en

⁴⁰ Yavuz Bayülken, Cahit Kütükoğlu, 2012, s. 46.

⁴¹ Ferdi Şenol, Organize Sanayi Bölgelerinin (OSB) Teknik ve Sosyal Donatı Alanları Açısından İrdelenmesi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (yüksek lisans tezi), Konya 2011, s. 61.

⁴² Mehmet Cansız, 2010, s. 71.

önemlisi, bir ilde mevcut OSB'lerin üçte ikisi dolmadan ve faal hale getirilmeden, yeni OSB yapılmasına izin verilmeyecek olmasıdır. Bu şekilde, faal olmayan ya da faal olup içerisi doldurulamayan OSB'lerin de dolması amaçlanmaktadır.⁴³

Parsellenme sorununun varlığı, aynı zamanda önemli destekler içeren teşvik uygulanmasının OSB'lere yatırımcı çekmek açısından tek başına yeterli bir unsur olmadığını göstermektedir. dolayısıyla, OSB'lerin kurulacağı yerler, gelişim potansiyeli bakımından iyi değerlendirilerek seçilmelidir. OSB'nin bulunduğu il veya ilçeye yatırımcı çekmenin farklı yolları araştırılmalı, potansiyel yatırımcısı olmayan il ve ilçelere ise OSB kurulmamalıdır. Çünkü içindeki parselleri boş olan, verimli parselasyon yapılamayan atıl OSB'ler, kamu kaynağının israfına yol açmaktadır.

5.6- OSB'lerin Bürokrasiden Kaynaklanan Sorunlar Yönünden Değerlendirilmesi

OSB'lerin kuruluşu ve gelişmesi açısından bürokrasiden kaynaklanan sorunlar da önem taşımaktadır. Bürokratik sorunlar, OSB'lerin kuruluş aşamasından başlayarak işletilmesi aşamasına kadar karşılaşılan işlemlerin oldukça yavaş ilerlemesine neden olmaktadır. Daha önce ifade edildiği üzere, yeni bir tesisin kuruluşu ve faaliyete geçebilmesi için birçok izin ve ruhsatın alınması gerekir. Bu sorunun temelinde ise çeşitli resmi ve özel kurum ve kuruluşların OSB'ler ile ilgili olmasına rağmen bu kurumlar arasındaki koordinasyonun yeterli olmaması yatmaktadır.⁴⁴

5.7- OSB'lerin Kentleşme ve Çevre Üzerindeki Etkileri Yönünden Değerlendirilmesi

Sanayi üretimi yapan yerlerin kentlerin dışında uygun alanlarda toplanmasının sağlanması ve böylece bu iş yerlerinin yaratacağı çevre kirliliğinin önüne geçilmesi, OSB uygulamasının temel amaçlarından biridir. Nitekim, OSB kuruluşunun ve yaygınlaşmasının desteklenmesi ile çevre sorunlarının en aza indirilmesi amaçlanmaktadır.⁴⁵

Ancak, çevre sorunlarının önlenmesinin amaçlanmasına rağmen, kentleşme açısından OSB'ler sorun yaratabilmektedir. Çünkü, zaman içinde neredeyse her ilçeye bir OSB kurulur duruma geldiği görülmektedir. Plansız bir şekilde her il hatta her ilçeye bir OSB'nin kurulmasının ve yanlış seçimler yapılmasının temel nedeni ise politik davranılmasıdır.⁴⁶

Kentleşme ve çevreye etkileri bakımından, OSB'lerin yarattığı başka bir olumsuzluk ise OSB'lerin büyük şehirlerde yoğunlaşmasıdır. Bunun nedeni; iş gücü temini, ulaşım ve haberleşme ağı, yüksek teknolojiye erişim olanakları ve mevcut altyapı olanaklarından yararlanmadır. Buralarda yatırım yapan kuruluşlar, bu sayede üretim maliyetlerini düşürmekte ve karlarını artırmakta; mevcut altyapı olanaklarını kullanarak pazara kısa sürede erişebilmekte ve üretilen ürünleri kolay pazarlama olanakları bulmaktadır.⁴⁷ Büyük şehirlerdeki OSB'lere yatırım yapmanın sağladığı avantajlar, büyük şehirlerde

⁴³ Esen Çağlar, Yaprak Kurtal, Sanayi Politikası Aracı Olarak Özel Ekonomik Bölgeler: Türkiye'de Organize Sanayi Bölgelerinin Etkileri ve Yetkileri, 5. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu (Sanayi Politikasının Yönetişimi), 1. Baskı, TEPAV Yayınları No: 60, Ankara 2011, s. 191.

⁴⁴ Çetin Bor, Organize Sanayi Bölgeleri İlgili Yasal Düzenlemeler İle Mevcut Durum, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı 224, Mayıs 2007, s. 49.

⁴⁵ Ayşe Ayış Akkurt, Organize Sanayi Bölgelerinin Yerel Ekonomik Kalkınmaya Katkısı (Niğde ve Kayseri Örneği), Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yüksek lisans tezi), Niğde 2007, s. 115.

⁴⁶ Ayşe Ayış Akkurt, 2007, s. 116.

⁴⁷ Ayşe S. Yüzer, Cengiz Giritlioglu, Sanayi Alanları Yeni Düzenleme Stratejileri - İstanbul Örneği, İTÜ Dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım, Cilt 2, Sayı 1, Mart 2003, s. 126.

sanayinin çekim hızını artırmakta hem bölgeler arası gelişmişlik farklarını derinleştirmekte hem de büyük şehirlerde yaşanan, çevre ve kentleşme sorunlarını artırmaktadır. Ancak OSB'ler, bölge içinde faaliyet gösteren işletmelerin çevrede yaratacağı olumsuz etkileri denetleyebilmektedir. Ayrıca bazı olumsuz yönlerine rağmen, dağınık ve çevreye zarar veren işletmelere göre OSB'ler daha yararlı olmaktadır.

Çevresel açıdan OSB'lerin sağladığı yararlarından bir diğeri ise atık kullanımına ilişkindir. OSB uygulaması; kent planlama kavramına uygun bir biçimde sanayi kuruluşlarının kentin dışında, kentten yeşil bantlarla ayrılan özel bölgelerde yerleştirilmesini sağlamakta; bu da müşterek arıtma tesislerinin kurulmasına, atık miktarının en aza indirilmesine ve atık denetiminin kolaylaşmasına ortam hazırlamaktadır.⁴⁸

OSB'lerin dengeli kalkınma, sürdürülebilir çevre ve yaşanabilir kent olgularına katkısı dikkate alındığında konu ile ilgili tüm kurum ve kuruluşların sanayileşme ülküsüne sahip çıkmaları, OSB'lerle ilgili konulara hassasiyet göstermeleri, OSB'lerin de faaliyetlerini aksatmadan, gerçekleştirmekle yükümlü oldukları kalkınma amacına uygun davranmaları beklenmektedir.⁴⁹

5.8- OSB'lerin Kümelenme Yönünden Değerlendirilmesi

Türkiye'de sanayinin doğudan batıya doğru yoğunlaştığı ve bu eğilimde otoyollar, demiryolları, limanların etkinliği ve yaşam kalitesi gibi birçok etkenin rol oynadığı söylenebilmektedir. Günümüzde OSB yoğunlaşmasının en yoğun olduğu bölge Marmara Bölgesi olsa da inşaat aşamasında olan OSB'lerin de faaliyete geçmesiyle birlikte bu yoğunlaşmanın İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'ne doğru kayacak olması, batıdan doğuya kayma eğilimini destekler niteliktedir.⁵⁰

Ayrıca, büyük alana sahip OSB'ler, çalışmanın önceki bölümünde ifade edildiği üzere, belli başlı büyük şehirlerde kümelenmiş olsa da, Türkiye'nin her yerinde faaliyet göstermektedir. Ancak, Türkiye'de bulunan OSB'lerin pek çoğu ya boştur ya da faal değildir. Önümüzdeki dönemde ülkenin dört bir yanına yayılmış olan OSB'lerin nasıl doldurulacağı önemli bir sorundur.⁵¹ Bu noktada, OSB'lere yönelik özendirici nitelikteki önlemlerin özel sektörü yeteri kadar harekete geçiremediği, iller ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir.⁵² Şöyle ki; Kalkınmada 1. öncelikli 50 ilde kurulmuş olan OSB'ler incelendiğinde bu illerde yer alan toplam 82 OSB'nin 24'ünün henüz faaliyete geçmediği, 28 tanesinin de doluluk oranının çok düşük olduğu (%1-%46 arasında değişen oranlarda) görülmekte ve 50 ilden içinde birden fazla OSB bulunan iller incelendiğinde de henüz tam kapasiteye ulaşmadığı halde yenileri açılan ve henüz faaliyete geçmeyen ya da çok düşük doluluk oranlarında kalan OSB'lerin varlığı kaynakların etkin kullanımı açısından dikkat çekmektedir.⁵³

⁴⁸ Ferdi Şenol, 2011, s. 63.

⁴⁹ Emre Yurdakul, Türkiye'de Sanayileşme Sürecinde Organize Sanayi Bölgeleri ve Eskişehir OSB Uygulaması, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yüksek lisans tezi), Eskişehir 2005, s. 103.

⁵⁰ Esen Çağlar, Yaprak Kurtal, 2011, s. 193.

⁵¹ Esen Çağlar, Yaprak Kurtal, 2011, s. 194.

⁵² Elif Örnek Özden, Kalkınma Aracı Olarak Organize Sanayi Bölgelerini Yeniden Kurgulamak, Megaron, Cilt 11, Sayı 1, 2016, s. 117.

⁵³ Elif Örnek Özden, 2016, s. 121.

5.9- OSB'lerin İstatistiki Verilere İlişkin Sorunlar Yönünden Değerlendirilmesi

OSB'lerin verimliliğini ve etkinliğini sağlayıp geliştirebilmek için bu bölgelere uygulanan politikaların ayrıntılı olarak analiz edilmesi gerekmektedir. Etkin maliyet uygulamaları, sanayi kümelenmeleri, çevresel altyapının iyileştirilmesi, bilgi ve teknolojinin yaygınlaştırılması, sanayi ve üniversiteler arası işbirliğinin sağlanması açısından taşıdığı pozitif dışsallıklar⁵⁴ dikkate alındığında başarılı OSB uygulamalarına daha çok dikkat çekilmesi gerekmektedir. Bunun da ilgili ekonomik birimlerin işletme, üretim maliyet ve çıktıları, girişimcilik, verimlilik gibi konulara ilişkin yayımladıkları çeşitli raporlar ile yapılabilmesi mümkündür. Ancak, Türkiye'de 2001 yılından sonra kesintiye uğrayan istatistiksel yayınlar, OSB'ler açısından yapılan analizlerde sorun teşkil etmektedir. Ayrıca, ekonomik verilerin il bazlı sunulması gerekmektedir. Bu durum, özellikle 2011 yılında yayımı kesintiye uğrayan il bazlı GSYH verileri için geçerlidir.

OSB faaliyetlerinin etki değerlendirmesine yönelik olarak yapılan analizler de son derece önemlidir, ancak veri sorunları nedeniyle yok denecek kadar azdır. BSTB tarafından yapılan bir analizde, 2016 yılı Faaliyet Raporu'nda yer alan bilgilere göre,⁵⁵ "OSB'lerde Politika ve Uygulamalarının Etki Değerlendirmesi Projesi" kapsamında Türkiye genelindeki OSB politika ve uygulamalarının 2009-2015 dönemindeki etkisinin araştırılmasının yapılabilmesi için, 26 TÜİK bölgesinden 285 OSB'den 34.567 adet veri toplanarak 27.01.2016 tarihinde yetkililere gönderilmiştir. Yöntem olarak Karşı Olgusal Etki Analizi tercih edilmiş olup etkiler farkın farkı yöntemiyle ortaya konmuştur. OSB içi firmalar uygulama grubunu, OSB dışı firmalar ise kontrol grubunu temsil etmektedir. OSB etki analizi çalışması iki bölümden oluşmaktadır:⁵⁶

- 1) Sadece OSB içindeki işletmelerin yer aldığı OSB'de kalış süresi ve coğrafi bölge etkileşiminin incelendiği 2 yönlü Varyans Analizi yöntemi: Bu yöntem ile yapılan analiz sonucunda, OSB'de kalış süresinin ve bulunulan coğrafi bölgenin işletmelerin satışlarını etkilediği tespit edilmiştir. OSB'lerde kalış süresi arttıkça işletmelerin ortalama yurtiçi ve yurtdışı satışlarının arttığı ve satışlar bakımından en etkili bölgenin Marmara Bölgesi olduğu tespit edilmiştir.
- 2) OSB içindeki ve OSB dışındaki işletmelerin birlikte analiz edildiği Çoklu Lojistik Regresyon Analizi yöntemi: Bu yöntem kapsamında oluşturulan regresyon modeline tüm bölgelerdeki ana kütleyi temsil eden OSB içindeki 2112 ve OSB dışındaki 56193 işletme dahil edilmiştir. Analiz sonucunda, genel olarak OSB içinde yer almanın, faaliyet kar marjı, katma değer ve satışların artma olasılığını olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Ancak, OECD Raporu'nda da belirtildiği gibi, OSB'lere ilişkin olarak yaşanan istatistiki verilere ilişkin sorunlar; içinde bulunduğumuz dönemde halen mevcuttur. Nitekim OSB uygulamalarıyla ilgilenen BSTB'de konuya ilişkin yeterince veri mevcut değildir. Örneğin; OSB'lerin borçları, alacakları, üretim ve hizmet sunumuna ilişkin verimlilik analizleri gibi temel esaslar Bakanlıkça yayınlanmaktadır. OSB'lerde kredi kullanımıyla ilgilenen, Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü ise OSB'lerin altyapı masraflarının tamamını karşılamasına rağmen; tahsis edilen kredilerin hangi OSB'lere daha

⁵⁴ Rauf Gönenç, Lukasz Rawdanowicz, Regulatory Reforms to Unlock Long-Term Growth in Turkey, OECD Economics Department Working Papers, No: 821, OECD Publishing, 2010, <http://dx.doi.org/10.1787/5km36j6w9bzq-en>, Erişim tarihi: 5 Mart 2017.

⁵⁵ BTSB, 2017, s. 132.

⁵⁶ BTSB, 2017, s. 132.

yoğun olarak kullandırıldığı vb. bilgiler Bakanlığa ait rapor ve istatistik arşivinde yer almamaktadır. OSB'lerin verimlilik ve etkinlik analizinde sorun oluşturan bu duruma karşı gerekli adımların hızla atılması, üretime katkısı ölçmek üzere veri tabanının oluşturulması gerekmektedir.

5.10- OSB'lerin Kuruluş Yeri Seçimi Sorunu Yönünden Değerlendirilmesi

OSB yer seçimi, en çok dikkat edilmesi gereken konulardan biridir.⁵⁷ Zemini sağlam, fay hatları üzerinde olmayan, su kaynaklarına yakın, turizmi etkilemeyen, sit alanlarında yer almayan, enerji ve su tesisi kurulması kolay alanlar tercih edilmelidir.⁵⁸ Ayrıca kuruluş yeri seçiminde dikkat edilmesi gereken diğer bir önemli unsur da ulaşım olanaklarına yakınlıktır. Bu anlamda, dünyadaki benzer birçok sanayi bölgesi uygulamasında görüldüğü gibi yatırımcılar, vergi ayrıcalıkları gibi teşvikler yerine pazara yakınlık, ucuz iş gücü ve altyapı unsurlarına ve teşviklerine daha fazla önem vermektedir.⁵⁹

Yatırım için yer seçimi kararında bölgesel teşvik uygulamaları da etkili olmaktadır. Ancak, teşvik kapsamındaki illerin altyapı, ulaşım ve pazarlara yakınlık gibi konulardaki yetersizlikleri bulunabilmektedir. Teşviklerden yararlanan illerin ve bu illerdeki OSB'lerin geçmişteki birçok teşvik uygulamasına rağmen halen boş parsellere sahip olması da bunun göstergesidir.⁶⁰

5.11- OSB'lerin Vergi Teşviklerinin Maliyeti Yönünden Değerlendirilmesi

Vergi teşviklerinin maliyeti, vergisel teşvikler nedeniyle devletin uğrayacağı vergi kaybını, yani vergi harcamalarını yansıtmaktadır. Buradaki sorun, vergi harcaması miktarının tam olarak hesaplanamamasıdır.⁶¹

İşletmelerin yatırım kararları tamamıyla teşvik güdülü olduğunda gelir kaybı olmamakta; yatırım ile teşvik arasında ilişki olmadığı durumda ise oluşan kayıp, alınamayan vergiye eşit olmaktadır.⁶² Genellikle vergisel teşviklerin yatırımları etkilediği göz önüne alındığında, doğrudan gelir kayıplarının bile ne kadarının gerçek anlamda kayıp olduğunu hesaplamak zor görünmektedir.⁶³ Teoride, teşvik tedbirlerinin yarattığı yatırım artışının vergi kaybı artışından fazla olduğu sürece, bu maliyetlere katlanılması gerektiği ifade edilmektedir.⁶⁴ Ancak yatırım artışları ile vergi kaybındaki artışların eşit olduğu noktaya ulaşıldıktan sonra, devletin vergi almaktan vazgeçmesi için bir gerekçe bulunmadığı⁶⁵ düşünülse de OSB'lerde yatırım yapılmasının düzenli kentleşme, olumlu çevresel etkiler ve bölgeler

⁵⁷ Kullanılacak arazinin OSB kurmaya elverişli olup olmadığı hakkında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın olumlu görüşü zorunludur. OSB'lerin kuruluş yeri seçilirken Hazine mülkiyetinde olan arazilerin seçilmesi projelerin gerçekleştirilmesini kolaylaştıran bir unsurdur (Akkurt, 2007, s. 122).

⁵⁸ Sapmaz ve diğerleri, Organize Sanayi Bölgelerinin Kalkınmadaki Yeri, 21. Yüzyıla Doğru Denizli Sanayi Sempozyumu, Denizli 17-19 Ekim 1997, s. 157'den aktaran Yunus Emre Özer, Sanayi Bölgelerinin Gelişim Sürecinin Türkiye ve Dünyadaki Yansımaları, Yönetim Bilimleri Dergisi (Journal of Administrative Sciences), Cilt 6, Sayı 1, 2008, s. 20.

⁵⁹ Yunus Emre Özer, 2008, s. 93.

⁶⁰ Yunus Emre Özer, 2008, s. 93.

⁶¹ Kadir Şahin, 2012, s. 169.

⁶² Emre Eser, Türkiye'de Uygulanan Yatırım Teşvik Sistemleri ve Mevcut Sistemin Yapısına Yönelik Öneriler, DPT Yayın No: 2822, Nisan 2011, s. 32.

⁶³ Emre Eser, 2011, s. 32.

⁶⁴ Ahmet Tekin, Vergi Teşvikleri ve Ekonomik Etkileri, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 16, Aralık 2006, s. 312.

⁶⁵ Ahmet Tekin, 2006, s. 312.

arası gelişmişlik farklarının azaltılması gibi uzun vadede sağlayacağı ekonomik ve sosyal etkiler göz ardı edilmemelidir.

5.12- OSB'lerin Teşvik Sistemi ve Vergilere İlişkin Sorunlar Yönünden Değerlendirilmesi

OSB kuruluşunda gözetilen amaçlara ulaşabilmesi için gerekli unsurlardan biri de etkin bir teşvik sistemi uygulanmasıdır.

Girişimcinin hangi alana yatırım yapacağını bilmemesi, yapılan yatırımların kısa vadede karlı görünmesine rağmen birkaç yıl sonra teşvik uygulamalarına son verilmesi veya teşvik konularının değiştirilmesi yatırımcının rekabet edemez hale gelmesine neden olmakta, bu durum da OSB'lerin boşalmasına neden olmaktadır.⁶⁶ Teşvik sistemine ilişkin mevzuatın dağınık olmasının yanısıra, yasal düzenleme ve uygulamaların kısa süreli ve belirsiz olması; bu alanda sık sık değişiklik yapılması yatırımları olumsuz yönde etkilemektedir.

İbicioğlu ve diğerleri (2008), OSB'lerin beklenen sonuçları elde edememesini mevcut yasal düzenlemelere bağlamış ve konuya ilişkin olarak yaptıkları çalışmayı, anket ve görüşmelere dayandırmıştır. Anket ve görüşmelerden çıkan sonuç, mevcut yasal düzenlemelerin ve OSB'nin hukuki statüsünün yeterli olmadığı olup kendi içerisinde bile birçok çelişkiler bulunan OSB Kanunu'nun, gerek bu Kanun'a göre çıkarılmış yönetmelik ve diğer düzenlemeler, gerekse OSB'lerle ilgili diğer yasal düzenlemelerin yeniden ele alınarak zamanın gerekleri ve ülkenin ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi yönündedir.⁶⁷ Ayrıca, yapılan çalışmada; bunun yanısıra yapılan düzenlemelerle organize bölgelerin organize belde olarak düzenlenmesi, organize bölgelere "tek durak ofis" yetkisi verilmesi, organize bölgelerin özerk yapıya sahip olması, özel bütçeli kuruluş haline getirilmesi ve uygun denetim yöntemleri ile denetlenmesi, genel bütçe gelirlerinden pay verilmesi, e-post-bürokratik yapı oluşturulması önerileri getirilmiştir.⁶⁸

Teşvik uygulamaları bölgeler ve iller itibarıyla farklı etkiler yaratabilmektedir. Nitekim, son teşvik sisteminde bölge sayısının İBBS Düzey-3 esas alınarak altıya çıkarılmasına rağmen, İstanbul gibi sanayinin en gelişmiş olduğu illerden biri ile sanayi sektöründe İstanbul'a göre daha az gelişmiş olan illerin aynı bölge sınıfında olması da bir sorundur ve sözkonusu ayırım bölgeler arasında haksız rekabete neden olmaktadır. Dolayısıyla teşvik sistemindeki bölgesel sınıflandırmanın ve haritanın, daha hassas bir şekilde yatırımlar için önem arz eden yeni ekonomik ve sosyal kriterler çerçevesinde yeniden belirlenmesi gerekmektedir.⁶⁹ OSB'lerin, kayıt dışı ekonomi ve kayıt dışı istihdamın azalması gibi birçok yönden sağladığı avantajlar dikkate alınarak bu bölgeler en uygun ve selektif teşvik sistemleriyle desteklenmelidir.

Vergilendirmeye yönelik olarak da çeşitli sorunlar yaşanabilmektedir. Örneğin, sanayiciler, belediyelerin OSB'lerin altyapı veya üst yapılarına herhangi bir katkı veya hizmetlerinin olmamasına rağmen

⁶⁶ Kadir Şahin, 2012, s. 189.

⁶⁷ İbicioğlu ve diğerleri, Organize Sanayi Bölgelerinin Bürokratik Sorunları ve Yasal Düzenlemeler Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 19, 2008, s. 307.

⁶⁸ İbicioğlu ve diğerleri, 2008, s. 308.

⁶⁹ Mine Nur Bozdoğan, Bölgesel Kalkınma ve İBBS Esasına Dayanan Yeni Yatırım Teşvik Sisteminin Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi, Türkiye'de Bölgesel Kalkınma ve Teşvik Politikaları, (Edi. Mine Nur Bozdoğan), Nobel Yayıncılık, Yayın No:1123, Ankara, 2014, s. 79.

men, emlak vergilerini almasına tepki göstermiş; iş yeri açma ve çalışma ruhsatıyla ilgili harçları tahsil etmelerini istememiş; ayrıca ilan ve reklam vergisi, çevre temizlik vergisi, hafta sonu çalışma izni harcı, belediye fonu, TRT payı, arsa satışlarından KOSGEB payı gibi ödemelerin kaldırılmasını talep etmişlerdir.⁷⁰ Bu taleplerin bir kısmı, yasal anlamda çalışmanın önceki bölümünde açıklandığı üzere 7033 sayılı Kanun ile kısa süre önce karşılanırken, bir kısmının varlığını sürdürdüğü görülmektedir.

6- SONUÇ

Sanayi Devriminin getirdiği yenilik ve gelişmelerle birlikte hızla gelişim gösteren OSB'ler, stratejik bir kalkınma ve planlama aracı olarak üstlendiği fonksiyonlarla Türkiye'de de ekonomik, sosyal, kültürel kalkınmada büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple, sanayinin planlı bir şekilde gelişimi, bölgeler arası gelişmişlik farklarının en aza indirilmesi, nitelikli istihdamın artırılması, uluslararası düzeyde rekabet gücünün ve ihracatın yükseltilmesi, çevre ve kentleşme sorunlarının önlenmesi gibi amaçlar çerçevesinde yatırımların OSB'lere yönlendirilmesi için uzun yıllardır çeşitli teşvik ve destekler sağlanmaktadır. Bu anlamda, izlenen politikaların etkinliğinin artırılmasına ve yapısal iyileşmenin sağlanmasına yönelik değerlendirmeler şu şekilde ifade edilebilir:

- Yatırım teşvik sisteminde OSB'ler lehine yapılan son düzenlemelerin yanı sıra sanayinin geliştirilmesi ve üretimin desteklenmesi amacıyla 7033 sayılı Kanun çerçevesinde OSB'lere yönelik yeni düzenlemeler önemli avantajlar sağlamaktadır. Geçici emlak vergisi muafiyetinin daimi hale getirilmesi, Damga Vergisi Kanunu ve Harçlar Kanunu'na ilişkin değişiklikler, bedelsiz parsel tahsisine ilişkin düzenleme OSB'lere verilen desteğin güçlendirilmesi açısından yerinde uygulamalardır. Bununla birlikte, kalkınmada önemli bir politika aracı olan OSB'lerde uygulanan teşvik ve desteklerin, yatırım-üretim-ihracat zincirinin güçlendirilmesi, katma değer yaratılması, rekabet gücünün yükseltilmesi, stratejik sektörlerin desteklenmesi yönünde organize edilmesi ve etkinliğinin artırılması gerekmektedir.
- OSB'lere sağlanan teşvik ve desteklerin çok sayıda farklı yasal düzenlemeyle gerçekleştirilmesi ve özellikle teşvik mevzuatı çerçevesinde geçici süre ile getirilen uygulamaların sona erme tarihleri konusunda yaşanan belirsizlikler ve sık yapılan değişiklikler yatırımcıların tercihlerinde karmaşa yaratmakta ve yatırımları olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle özellikle mevzuata ilişkin düzenlemelerin, basite indirgenerek açık ve anlaşılır biçimde, karmaşıklık yaratmayacak ve süreklilik gösterecek şekilde orta ve uzun vadeli stratejiler kapsamında gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- Teşvik sisteminin önemli bir parçasını oluşturan OSB'ler açısından, merkezi yönetim ve özel sektörün yanısıra yerel yönetimler ve ekonomik, sosyal hayatın önemli bir parçasını oluşturan sivil toplum kuruluşları arasında sağlanan koordinasyonla politikalara yön verilmeli; etkin denetim sağlanmalı; yatırımcılar, yatırımların söz konusu bölgelere kanalize olması ve etkinliğinin artırılmasına yönelik olarak bilgilendirilmelidir.
- Günümüz itibarıyla ülkemizde 299 adet OSB'nin tüzel kişiliği bulunmakta olup bunların %28'i Marmara Bölgesi'nde bulunmakta ve Marmara Bölgesi'ni İç Anadolu ve Karadeniz Bölgeleri takip etmektedir. 2016 yılı sonu itibarıyla faaliyet gösteren OSB'lerin dağılımına bakıldığında ise

⁷⁰ Hasan Dağlar, Türkiye'de Organize Sanayi Bölgelerin Kurumsallaşması ve Karşılaştıkları Sorunlara Çözüm Önerileri, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, 2015, s. 633.

OSB sayısı en yüksek olan bölgeler sırasıyla Karadeniz ve İç Anadolu Bölgeleri olmasına rağmen, alan büyüklüğü itibarıyla İç Anadolu ve Marmara Bölgeleri önde gelmektedir. Bu durum, OSB'lere sağlanan teşvik ve desteklerin, kümelenme sorununu çözmede yetersiz kaldığını, bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmada da düşünüldüğü kadar etkili olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla, yaygın politikalar yerine, yatırım teşvik sisteminde olduğu gibi OSB'ler açısından da kaynakların rasyonel kullanılmasına ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının giderilmesine yönelik olarak yatırımlar açısından belirleyici, objektif kriterlere dayanan selektif teşvik politikaları izlenmelidir.

KAYNAKÇA

- AKKURT, A. A. (2007). Organize Sanayi Bölgelerinin Yerel Ekonomik Kalkınmaya Katkısı (Niğde ve Kayseri Örneği). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yüksek lisans tezi). Niğde.
- ALPTÜRK, E. (Mayıs 2004). Hukuksal ve Vergisel Boyutlarıyla Organize Sanayi Bölgeleri, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı 5.
- BAYÜLKEN, Y., KÜTÜKOĞLU, C. (2012). Organize Sanayi Bölgeleri Küçük Sanayi Siteleri Teknoparklar. Türkiye Makine Mühendisleri Odası Yayını. Ankara.
- BOR, Ç. (Mayıs 2007). Organize Sanayi Bölgeleri İlgili Yasal Düzenlemeler İle Mevcut Durum, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı 224, s. 41-50.
- BOZDOĞAN, M.N. (2008). Bölgesel Kalkınmanın Sağlanmasına Yönelik Vergi Özendirme Önerilerinin Türkiye Açısından İncelenmesi ve Etkinliğinin Analizi. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayını. Ankara.
- BOZDOĞAN, M.N. (2014). Bölgesel Kalkınma ve İBBS Esasına Dayanan Yeni Yatırım Teşvik Sisteminin Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi, Türkiye'de Bölgesel Kalkınma ve Teşvik Politikaları, (Edi. Mine Nur Bozdoğan), Nobel Yayıncılık, Yayın No:1123, Ankara.
- CANSIZ, M. (2010). Türkiye'de Organize Sanayi Bölgeleri Politikaları ve Uygulamaları. Korza Basım. Ankara.
- ÇAĞLAR, E. (7-8 Eylül 2006). Türkiye'de Yerelleşme ve Rekabet Gücü: Kümelenmeye Dayalı Politikalar ve Organize Sanayi Bölgeleri. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu, TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı). Ankara.
- ÇAĞLAR, E., KURTSAL, Y. (2011). Sanayi Politikası Aracı Olarak Özel Ekonomik Bölgeler: Türkiye'de Organize Sanayi Bölgelerinin Etkileri ve Yetkileri. 5. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu (Sanayi Politikasının Yönetişimi). 1. Baskı. TEPAV Yayınları No: 60. Ankara.
- DAĞLAR, H. (2015). Türkiye'de Organize Sanayi Bölgelerin Kurumsallaşması ve Karşılaştıkları Sorunlara Çözüm Önerileri, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, s. 615-638.
- ESER, E. (Nisan 2011). Türkiye'de Uygulanan Yatırım Teşvik Sistemleri ve Mevcut Sistemin Yapısına Yönelik Öneriler. DPT Yayın No: 2822.
- GÖNENÇ, R., RAWDANOWICZ, L. (2010). Regulatory Reforms to Unlock Long-Term Growth in Turkey, OECD Economics Department Working Papers No: 821. OECD Publishing, <http://dx.doi.org/10.1787/5km36j6w9bzq-en>, Erişim tarihi: 5 Mart 2017.
- HOZİKLİGİL, H.H. (2007). Bölgeler Arası Dengesizliği Gidermede Organize Sanayi Bölgeleri ve Elazığ Örneği. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yüksek lisans tezi). Ankara.

- İBİCİOĞLU, H., KARADAL, H., DOĞAN, İ., ÇUHADAR, M.T. (2008). Organize Sanayi Bölgelerinin Bürokratik Sorunları ve Yasal Düzenlemeler Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 19, s. 291-311.
- MAT, H. (15 Mart 2006). En Son Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Tüm Yönleri İle Organize Sanayi Bölgeleri-1, Maliye ve Sigorta Yorumları, Sayı 460, s. 128-131.
- ONAT, E. (1969). Organize Sanayi Bölgeleri. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayını. Ankara.
- OSBÜK (OSB Üst Kuruluşu), <http://www.osbuk.org>.
- ÖRNEK ÖZDEN, E. (2016). Kalkınma Aracı Olarak Organize Sanayi Bölgelerini Yeniden Kurgulamak, Megaron, Cilt 1, Sayı 11, s. 106-124.
- ÖZER, Y.E. (2008). Sanayi Bölgelerinin Gelişim Sürecinin Türkiye ve Dünyadaki Yansımaları, Yönetim Bilimleri Dergisi (Journal of Administrative Sciences), Cilt 6, Sayı 1, s. 91-102.
- ÖZER, Y.E. (2002). Organize Sanayi Bölgeleri ve Kentsel Gelişmeye Etkileri (Manisa Organize Sanayi Bölgesi Örneği). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yüksek lisans tezi). İzmir.
- ÖZGÜÇ, İ. (1996). Türkiye’de Sanayi Altyapısında Devletin Rolü. Organize ve Sanayi Siteleri Sempozyumu. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. Ankara.
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (STB) Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü (1998). Organize Sanayi Bölgeleri İle İlgili Mevzuat. Afşar Matbaacılık. Ankara.
- SAPMAZ, S., ERYAŞAR, A., YÜCE, Ş. (1997). Organize Sanayi Bölgelerinin Kalkınmadaki Yeri. 21. Yüzyıla Doğru Denizli Sanayi Sempozyumu. Denizli. 17-19 Ekim 1997, s. 91-102.
- ŞAHİN, K. (2012). Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerine Sağlanan Teşviklerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yüksek lisans tezi). Ankara.
- ŞENOL, F. (2011). Organize Sanayi Bölgelerinin (OSB) Teknik ve Sosyal Donatı Alanları Açısından İrdelenmesi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (yüksek lisans tezi). Konya.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (2008). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013). Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara.
- T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (Şubat 2017). 2016 Yılı Faaliyet Raporu, Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2017), 2016 Performans Programı, Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı OSB Bilgi Sitesi, <https://osbbs.sanayi.gov.tr>, Erişim tarihi: 25 Ağustos 2017.
- T.C. Ekonomi Bakanlığı (Haziran 2013). Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü. Yatırım Teşvik Sistemi Yıllık Değerlendirme Raporu (Haziran 2012-Haziran 2013).
- T.C. Ekonomi Bakanlığı (Şubat 2017). Yatırım Teşvik Sistemi-Yatırımlarda Devlet Yardımları Sunumu.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018). Ankara.
- TEKİN, A. (Aralık 2006). Vergi Teşvikleri ve Ekonomik Etkileri. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 16, s. 301-316.
- TEPAV Sanayi Politikaları Çalışma Grubu (16 Ekim 2006). Organize Sanayi Bölgeleri ve Kamusal Yetkiler: Faydalar ve Sorunlar Nelerdir?. TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı).

- TÜİK Haber Bülteni (1 Aralık 2016). Organize Sanayi Bölgeleri Su, Atıksu ve Atık İstatistikleri 2014. Sayı 18780, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18780>, Erişim tarihi: 7 Mart 2017.
- YURDAKUL, E. (2005). Türkiye'de Sanayileşme Sürecinde Organize Sanayi Bölgeleri ve Eskişehir OSB Uygulaması. Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yüksek lisans tezi). Eskişehir.
- YÜZER, A.S., GİRİTLİOĞLU, C. (Mart 2003). Sanayi Alanları Yeni Düzenleme Stratejileri-İstanbul Örneği, İTÜ Dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım, Cilt 2, Sayı 1.

